

Danske unges uddannelsesforventninger

2. nedslag

Julie Schou Nicolajsen, Jens-Peter Thomsen,
Nicolai Nybro Hansen, Agnete Nygård Jensen og Christie Folmer

VIVE

*Danske unges uddannelsesforventninger
– 2. nedslag*

© VIVE og forfatterne, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-099-3

Modelfoto: Mathilde Bech/VIVE

Projekt: 100749

Finansiering: Lauritzen Fonden

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport er den fjerde i en serie af rapporter fra et stort kvalitativt forløbsstudie, der følger danske unges uddannelsesforventninger, fra de unge går i 9. klasse, til de er 26 år.

Projekteret er finansieret af Lauritzen Fonden og har som formål at forstå, hvordan unges uddannelsesforventninger etableres og udvikles, i takt med at de unge kommer gennem uddannelsessystemet, samtidig med at de bevæger sig ind i voksenlivet. Et særligt fokus i projektet er uddannelsesforventninger blandt unge fra mindre privilegerede baggrunde.

Denne rapport er andet nedslag ud af fire. Den omhandler udviklingen i uddannelsesforventninger fra de *unges* perspektiv og baserer sig på 74 kvalitative interviews med unge i alderen 17-19 år ud af de i alt 100 unge, der blev interviewet ved første nedslag.

Rapporten er udarbejdet af analytiker Julie Schou Nicolajsen, seniorforsker Jens-Peter Thomsen, studentermedhjælperne Nicolai Nybro Hansen, Agnete Nygård Jensen og universitetspraktikant Christie Folmer.

Vi vil gerne sige tak til de deltagende unge, der har delt deres overvejelser om uddannelsesvalg og overgangen til voksenlivet med os. Derudover vil vi gerne takke referere Anne Sophie Madsen for konstruktive kommentarer.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	5
---	------------	---

2	Viden om unges uddannelsesforventninger	7
2.1	Kort rids af eksisterende viden	7
2.2	Danske studier om uddannelsesvalg- og forventninger	8
2.3	Centrale pointer fra seriens tidligere rapporter	9

3	Data og metode	12
3.1	Datagrundlag	13
3.2	Metode	14

4	Uddannelsesbaner og forventninger siden 9. klasse	16
4.1	Tilgange til uddannelse – har de ændret sig siden sidst?	17
4.2	Opsamling	21

5	Uddannelseserfaringer siden 9. klasse	22
5.1	Betydning af 10. klasse – efterskole og det ordinære forløb	22
5.2	Status på indflydelser på forventninger	25
5.3	Udviklingen af motiver for uddannelsesvalg	26
5.4	Opsamling	28

6	Lineære og ikke-lineære uddannelsesforløb	30
6.1	Unge med lineære uddannelsesforløb	30
6.2	Unge med ikke-lineære uddannelsesforløb	34
6.3	Opsamling	44

7	Konklusion og perspektiver	45
7.1	Perspektiver	46

	Litteratur	49
--	------------	----

	Bilag 1 Interviewguide	53
--	------------------------	----

1 Indledning

Denne rapport er den anden ud af i alt fire rapporter, der beskæftiger sig med danske unges uddannelsesforventninger, fra de er 15-26 år gamle. Projektet er finansieret af Lauritzen Fonden og har som formål at forstå, hvordan unges uddannelsesforventninger etableres og udvikles, i takt med at de unge kommer gennem uddannelsessystemet og bevæger sig ind i voksenlivet.

Unge uddannelsesforventninger er et vigtigt område at belyse for at forstå den ulige adgang til uddannelse af flere grunde:

1. Uddannelsesforventninger er en stærk indikator for senere uddannelsesvalg
2. Uddannelsesforventninger er et stærkt signal om, hvad unge i det hele taget forventer at opnå i livet
3. Unge uddannelsesforventninger er forskellige afhængig af deres sociale baggrund, selv blandt unge med de samme kvalifikationer (fx folkeskolekarakterer).

Vi har i de tidligere rapporter vist, hvordan unge 9. klasse-elever danner deres forventninger, når de står på tærsklen til deres første store uddannelsesvalg. I denne rapport er de unge blevet 3 år ældre. På dette tidspunkt står mange af de unge på tærsklen til deres andet store uddannelsesvalg, mens andre er på vej ud på arbejdsmarkedet. Vi sætter på ny fokus på deres forventninger og uddannelsesbaner – hvordan de har udviklet sig, og om de har gjort noget andet end det, de regnede med, da de gik i 9. klasse.

Til trods for at mange af de unge i dag er i uddannelse, er der flere, der ikke har taget den direkte vej på den uddannelse, de er i gang med nu, men som har erfaringer med et afbrudt uddannelsesforløb eller ikke er under uddannelse på interviewtidspunktet. I rapporten skelner vi mellem forskellige uddannelsesbaner for at forstå, hvordan forskellige uddannelsesforløb påvirker de unges forventninger til uddannelse. Vi skelner bl.a. mellem unge, der har haft et lineært uddannelsesforløb ved at være gået den direkte vej på enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse efter 9. eller 10. klasse, og unge, der har afbrudt en eller flere ungdomsuddannelser.

Første rapport, der analyserede de unges historier ved 1. nedslag, da de gik i 9. klasse, analyserede de unges situation, forventninger, inspirationer og tilgange i detaljer. I denne rapport gør vi status på, hvor de unge er ved 2. nedslag, 3 år efter at de er gået ud af 9. klasse. Hvor første rapport udviklede analysegreb og typologier, lægger denne rapport mere vægten på at følge op

på de unge og give en status på, hvor de er henne i livet. Rapporten bør derfor ikke læses isoleret, men ideelt set sammen med den første rapport.

Rapporten er bygget op på følgende måde: I kapitel 2 opsummerer vi kort eksisterende international og dansk litteratur om uddannelsesforventninger samt fremhæver centrale pointer fra de tidligere rapporter i denne serie. I kapitel 3 præsenterer vi data og metode. Herefter følger tre analysekapitler, hvor kapitel 4 kortlægger de unges hidtidige uddannelsesbaner og forventninger, kapitel 5 omhandler deres uddannelseserfaringer, mens kapitel 6 analyserer forskellige typer af uddannelsesforløb. Sluttelig opsummerer og perspektiverer vi undersøgelsens resultater.

2 Viden om unges uddannelsesforventninger

I dette kapitel giver vi et kort rids af den centrale internationale og danske litteratur om uddannelsesforventninger for denne undersøgelses fokus samt opsummerer de væsentlige pointer fra seriens tidligere rapporter.

2.1 Kort rids af eksisterende viden

Vi lægger ud med et kort overblik over eksisterende viden og henviser i øvrigt til de to tidligere rapporter (Thomsen & Bom, 2019; Thomsen, 2022) for mere uddybende læsning.

Internationale undersøgelser har fundet en sammenhæng mellem unges uddannelsesforventninger og social baggrund, køn og etnicitet. Og flere undersøgelser har påvist, at uddannelsesforventninger varierer med social baggrund (Bozick et al., 2010; Morgan, 2005). Andre studier finder, at kvinder generelt har højere forventninger end mænd, selv når social baggrund holdes konstant (Reynolds & Burge, 2008; Wells et al., 2011, se også DiPrete & Buchmann, 2013). I tillæg peger flere undersøgelser på, at minoritetsgrupper har højere forventninger end unge fra majoritetsgrupperne (Feliciano & Lanuza, 2016; Fishman, 2020; Goyette & Xie, 1999).

Nogle forskere har lagt vægt på betydningen af skolen og den tidlige socialisering i familien og på, hvordan unges karakterer betyder noget for, hvordan uddannelsesforventninger dannes (Andrew & Hauser, 2011; Blau & Duncan, 1967; Bozick et al., 2010; Kahl, 1953; Karlson, 2015; Morgan, 2005; Sewell, Haller & Portes, 1969). Andre har peget på de store sociale forskelle i forventninger, selv når der tages højde for børnenes kognitive evner (Bingley, Karlson & Martinello, 2012; Hanson, 1994; Thomsen, 2022; Thomsen, 2016).

Den amerikanske sociolog Annette Lareau (2011) har beskrevet, hvordan middelklassefamilier "kultiverer" deres børn gennem specifikke opdragelsesmetoder, og hvordan de er meget involverede i børnenes uddannelsesinstitutioner, hvilket fx giver børnene en fornemmelse af at være særligt berettigede til hjælp i uddannelsessituationer (Calarco, 2014). Arbejderklassefamilier involverer sig mindre strategisk i deres børns liv og har oftere en opfattelse af fagprofessionelle som autoriteter og "dem, som ved bedst" (se også Hamilton, Roksa & Nielsen, 2018; Reay, 2005). Forskere har talt om, hvordan videregående uddannelser blandt middelklassen bliver opfattet som det naturlige valg

(Grotsky & Riegle-Crumb, 2010; Winterton & Irwin, 2012), og hvordan valget er strukturelt sikret i familiernes strategier, mens arbejderklassestuderende er mere afhængige af tilfældige møder eller møder med vigtige rollemodeller (Mullen, 2010; 2013).

2.2 Danske studier om uddannelsesvalg- og forventninger

Flere danske undersøgelser har analyseret unges uddannelsesvalg kvalitativt (EVA, 2018; 2019), ofte med et særligt fokus på udsatte unges uddannelsesvalg og motivationer (Görlich & Katznelson, 2018; Hutter, Nielsen & Görlich, 2011; Katznelson, 2017; Katznelson, Jørgensen & Sørensen, 2015; Pless, 2009; 2014). Nogle af disse undersøgelser har peget på, at et ønske om økonomisk sikkerhed og større fokus på realistiske valg er særligt udtalt blandt såvel fagligt svage unge generelt, såvel som socialt mobile unge (fagligt stærke unge fra kortuddannede hjem) (Katznelson & Pless, 2006; Pless & Katznelson, 2007).

Undersøgelserne har videre peget på, at piger oplever uddannelse som mere nødvendig i forhold til at indgå på arbejdsmarkedet, ligesom de har mere detaljerede og langsigtede uddannelsesplaner, end drenge har (EVA, 2019; Hutter, Nielsen & Görlich, 2011). Enkelte undersøgelser har sat fokus på etniske minoriteters uddannelsesvalg, hvor etniske minoriteter ofte er mere målrettede end etnisk danske unge og oplever, at deres forældre betyder mere for deres uddannelsesvalg (EVA, 2018). Ligeledes viser undersøgelser, at etniske unge er mere ambitiøse, men at denne tilgang også kan give bagslag, hvis de faglige kvalifikationer ikke står mål med ambitionerne (Birkelund, 2019; se også Liversage & Christensen, 2017).

I den danske børneforløbsundersøgelse (Ottosen, 2012; Thomsen et al., 2016) er danske unge født i 1995 blevet spurgt om deres uddannelsesforventninger, da de var henholdsvis 15 og 18 år. Da de var 15 år, var der ca. 30 procentpoints forskel på at forvente en videregående uddannelse for børn af akademikerforældre i forhold til børn af ufaglærte forældre, selv når der var justeret for den unges færdigheder, køn og husstandsindkomst (Bingley, Karlson & Martinello, 2012). I forrige rapport i denne serie (Thomsen, 2022) er gabet i forventninger på 15 procentpoint mellem arbejderklassebørn og akademikerbørn, dvs. en mindre social forskel end i Bingley, Karlson & Martinello (2012). Selvom undersøgelserne ikke er fuldstændig sammenlignelige, kunne dette indikere, at forventningerne er steget for unge fra ufaglærte/faglærte hjem siden undersøgelsen for 10 år siden. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at de øgede forventninger omsættes i konkret uddannelse (se fx Birkelund, 2019). Også

selv når de studerende er blevet tilbudt plads på deres videregående uddannelse, er der sociale forskelle i forventninger til, hvor lang en uddannelse man forventer at opnå (EVA, 2021).

Flere studier har søgt at gruppere unges tilgang til uddannelsesvalg. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) udgav i 2017 en rapport om unges uddannelsesvalg i 8. klasse, hvor de skelner mellem fire grupper af unge:

1. de målrettede unge (afklarede om både uddannelse og job)
2. de uddannelsesafklarede unge (afklarede om gymnasial uddannelse)
3. de jobafklarede unge (afklarede om job)
4. de uafklarede unge (både i tvivl om uddannelse og job) (EVA, 2017).

Tilsvarende beskriver Juul (2018), hvordan unge i udskolingen fortæller om deres uddannelsesvalg på fire forskellige måder:

1. den ubekymrede valgproces
2. den fokuserede valgproces
3. den tvivlende valgproces
4. den usikre valgproces.

I forrige rapport (Thomsen & Bom, 2019) finder vi lignende forskelle. Slottved et al. (2022) har for nylig foreslået at differentiere imellem de unge, der ikke opnår en ungdomsuddannelse, inden de er 25 år, og skelne mellem zig-zaggerne, som zig-zagger mellem uddannelse, beskæftigelse og arbejdsløshed, og så de fastlåste, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse igennem længere sammenhængende tid.

2.3 Centrale pointer fra seriens tidligere rapporter

Vi har tidligere udgivet tre rapporter i serien om unges uddannelsesforventninger. Den første rapport (Thomsen & Bom, 2019) baserer sig på interviews med de samme unge som i denne rapport og har fokus på de unges uddannelsesforventninger ved afslutningen af 9. klasse. Rapporten finder overordnet at:

- Unge fra kortuddannede hjem er uafklarede og fokuserer på det nære som fx valg af 10. klasse – de er optagede af potentielle risici og i det hele taget af at vælge det sikre og realistiske. Unge fra langtuddannede hjem

orienterer sig mod en gymnasial uddannelse og/eller uddannelser på universitetsniveau og er mere ubekymrede og afslappede i forhold til fremtiden. For disse unge betyder familiens ressourcer, støtte og viden, at de ikke behøver at afskærme sig fra "urealistiske" eller selektive uddannelser eller uddannelser med svært gennemskuelige jobperspektiver.

- Unge fra kortuddannede hjem er oftere end deres venner fra langtuddannede hjem blevet inspireret gennem brobygning og praktik og gennem møde med fx UU-vejledere.
- Unge fra kortuddannede hjem nedjusterer i højere grad deres forventninger, hvis de får negative signaler om deres faglige niveau, end det er tilfældet for unge fra langtuddannede hjem.
- Piger har i 9. klasse oftere en klar plan for uddannelse end drenge, og at de har vidst og tænkt over, hvad de ville efter 9. klasse i længere tid. Pigerne har også snakket mere om uddannelse med både venner og forældre.
- Unge orienterer sig ikke så meget i forhold til uddannelsens længde, men mere efter uddannelsens indhold og dens grad af professionsorientering. De unge, der i 9. klasse havde udtalte forestillinger, fokuserede mest på konkrete professioner og havde ikke nødvendigvis tænkt over, hvilket niveau de uddannelser var, som ledte til disse professioner. Dette gjaldt særligt unge fra kortuddannede hjem.

I første rapport identificerede vi yderligere fire forskellige tilgange til uddannelse:

- **De afsøgende og ubekymrede unge**, oftere fra hjem med videregående uddannelser, ser valget som en afklaringsproces, og i deres fortællinger nævnes ofte STX som det første skridt.
- **De målrettede og risikobevidste unge** er oftere bevidste om de risici, der er forbundet med uddannelsesvalget, som fokuserer på kendte professioner med jobsikkerhed, ligesom løn og lav arbejdsløshedsprocent betyder noget. De kommer oftere fra kortere uddannede hjem.
- **De ubekymrede og målrettede unge**, oftest fra langt uddannede familier, går efter en speciel interesse og bekymrer sig ikke så meget om jobmuligheder og fremtidsudsigter.
- **De usikre unge** kommer oftest fra kort- eller uuddannede hjem, og de er mere overvældede af valgpresset og usikre på, hvad fremtiden bringer.

En anden rapport i serien bygger på en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt 3.675 unge 9. klasse-elever i Danmark og belyser forskellige karakteristika ved danske unges uddannelsesforventninger (Thomsen, 2022). Rapportens væsentligste fund er:

- Unge orienterer sig generelt mod videregående uddannelser (76 % forventer at tage en videregående uddannelse, mens kun 14 % forventer at tage en erhvervsuddannelse). I tillæg hertil kan vi se, at stort set ingen unge med høje karakterer har planer om at tage en erhvervsuddannelse, og det samme gælder børn af akademikerforældre.
- Der er et gab i forventninger til at læse en videregående uddannelse på 15 procentpoint mellem arbejderklassebørn og akademikerbørn – selv, når der er kontrolleret for grundskolekarakterer og andre baggrundsvARIABLE. Blandt de unge med grundskolekarakterer i den laveste femtedel af karakterfordelingen forventer 75 % af børn med langtuddannede forældre at tage en videregående uddannelse, mens det kun gælder 43 % af de unge med ufaglærte/faglærte forældre.
- Flere piger end drenge forventer at tage en videregående uddannelse. I forlængelse heraf, så finder vi flere piger end drenge, som er "risikoorienterede og fokuserede", et mønster, som modsvarer andre undersøgelser, der peger på, at kvinder er mere bevidste om nødvendigheden af at tage en uddannelse (EVA, 2019; Hutters, Nielsen & Görlich, 2011).
- Unge indvandrere/efterkommere er generelt målrettede, de lægger oftere uddannelsesplaner end unge med dansk oprindelse, og de fokuserer på, at uddannelsen skal have et klart jobsigte. De lægger hertil mere vægt på status/prestige end unge med dansk oprindelse. De angiver oftere, at deres forældre forventer, at de tager en gymnasial eller videregående uddannelse, modsat etnisk danske unges forældre (58 % mod 26 %).
- De unge, der er mest bekymrede og nervøse over et forestående uddannelsesvalg, er unge fra ufaglærte hjem. De er også ofte mere risikoorienterede i deres overvejelser, forstået på den måde, at de lægger vægt på det sikre uddannelsesvalg med gode og tydelige jobmuligheder. Omvendt er akademikerbørn oftere mere afsøgende og ubekymrede i deres uddannelsesovervejelser.
- Unge fra ufaglærte hjem har svært ved at navigere i uddannelsessystemet. De og deres forældre har ikke nok kendskab til, hvilke uddannelsesmuligheder der er. Unge fra ufaglærte hjem angiver oftere, at fagpersoner, som fx UU-vejledere, lærere eller mentorer, har haft størst betydning for deres uddannelsesvalg, eller at det er dem, de har snakket mest med, modsat unge fra akademikerhjem.

3 Data og metode

I det følgende beskriver vi rapportens data og metode. Som beskrevet indledningsvist er rapporten en del af en serie af udgivelser omhandlende etableringen og udviklingen i unges uddannelsesforventninger og uddannelsesvalg, fra de er 15, til de er 26 år. Undersøgelsen, som afrapporteres her, er 2. nedslag i en forløbsundersøgelse af 100 unge 9. klasser, der i 2017 blev rekrutteret til at deltage i undersøgelsen. For den fulde beskrivelse af samplingsstrategien henviser vi til første rapport (Thomsen & Bom, 2019).

Boks 3.1 Datagrundlag

Den oprindelige sampling til undersøgelsen i 2017 er foretaget med afsæt i en opdeling af interviewpersoner i fire grupper, der varierer i forhold til forældrenes uddannelsesbaggrund og socioøkonomisk status:

- **Socialgruppe 1:** Unge med forældre, som begge er ufaglærte (grundskoleuddannede), og som er arbejdsløse eller ikke har et job, der kræver kvalifikationer, der erhverves gennem anden formel uddannelse end grundskolen
- **Socialgruppe 2:** Unge med forældre, hvor mindst én forælder har en erhvervsuddannelse (EUD), men ingen yderligere formel uddannelse, og hvor forældrene har jobs, der kvalifikationsmæssigt ligger på EUD-niveau
- **Socialgruppe 3:** Unge med forældre, hvor mindst én forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse (KVU/MVU), men ingen længere uddannelse, og hvor forældrene har jobs, som kvalifikationsmæssigt ligger på KVU/MVU-niveau
- **Socialgruppe 4:** Unge med forældre, hvor mindst én forælder har en lang videregående uddannelse (LVU), og hvor forældrene har jobs, som kvalifikationsmæssigt ligger på LVU-niveau.

3.1 Datagrundlag

De unge er rekrutteret fra henholdsvis en nordsjællandsk bykommune i pendlerafstand fra København og en vestjysk landkommune med en stor provinsby som centrum. Kommunerne repræsenterer to forskellige geografiske områder, som komplimenterer hinanden i forhold til den regionale repræsentation. I til-læg er der skelet til køn og de unges etniske baggrund i samlingen.

De unge blev ved 1. nedslag interviewet i løbet af 9. klasse (fra oktober 2017 til april 2018). 83 forældre til de rekrutterede unge blev ligeledes interviewet (se Thomsen et al., 2020).

Ved 2. interviewnedslag lavede vi interviewaftaler pr. telefon og har efterfølgende afholdt fysiske interviews i henholdsvis sensommeren 2020, forsommeren 2021 og sensommeren 2021. Interviewene er blevet foretaget på tidspunkter, hvor lempelser i covid-19-restriktionerne muliggjorde fysisk fremmøde. De unge har i forbindelse med både første og andet interview modtaget et gavekort på 200 kr. som tak for deres deltagelse. Tabel 3.1 viser fordelingen af interviewede unge på centrale baggrundskarakteristika ved 2. nedslag.

Tabel 3.1 Dataoverblik

Socialgruppe	Antal interviewede i 2. runde	Kommune	Køn	Etnisk minoritet
Socialgruppe 1: Unge med ufaglærte forældre	13 unge	7 Sjælland 6 Jylland	6 mænd 7 kvinder	6 unge
Socialgruppe 2: Unge med erhvervsuddannede forældre	23 unge	12 Sjælland 11 Jylland	7 mænd 16 kvinder	3 unge
Socialgruppe 3: Unge med mellemuddannede forældre	18 unge	10 Sjælland 8 Jylland	9 mænd 9 kvinder	1 ung
Socialgruppe 4: Unge med langt uddannede forældre	20 unge	9 Sjælland 11 Jylland	9 mænd 11 kvinder	1 ung

Tabellen viser, at vi i alt har interviewet 74 unge ud af et oprindeligt antal på 100 unge. Selvom alle unge oprindeligt havde sagt ja til at blive kontaktet igen, lykkedes det ikke at geninterviewe alle trods gentagne forsøg på kontakt og tilbud om gavekort. I alt 26 unge har således enten ikke ønsket at deltage eller har været ikke-kontaktbare. Tabel 3.2 viser bortfaldet over køn, minoritetsstatus, geografi og social baggrund.

Tabel 3.2 Bortfald

	1. runde	2. runde	Bortfald
Alle	100	74	26 %
Kvinder	52	43	17 %
Mænd	48	31	35 %
Etniske	15	11	27 %
Danske	85	63	26 %
Sjælland	49	37	24 %
Jylland	51	37	27 %
Socialgruppe 1	23	13	43 %
Socialgruppe 2	31	23	26 %
Socialgruppe 3	19	18	5 %
Socialgruppe 4	27	20	26 %

Bortfaldet fra 1. til 2. nedslag er større for mænd end for kvinder, mens forskellene er ubetydelige, når det gælder etnisk og geografisk oprindelse. Vi kan ligeledes notere os et større bortfald for unge fra gruppe 1 end for de øvrige grupper. Det er et vilkår for forløbsundersøgelser som denne, at der er et bortfald, og at dette bortfald er skævt fordelt på fx køn og social baggrund. Fra tidligere forskning er det velkendt, at mindre privilegerede grupper er mindre tilbøjelige til at stille op til et forskningsinterviews (Thagaard, 2004: 56). Flere af de unge i vores undersøgelse kan fx være i svære livssituationer eller have ambivalente erfaringer med skole og uddannelse, hvilket gør, at de måske afstår fra at deltage i en undersøgelse af uddannelsesforventninger, som kan opfattes som et sårbart samtaleemne.

Bortfaldet betyder sandsynligvis, at vi ikke fanger mange af de mest udsatte unge, og dette bør man have blik for, når man læser rapporten. Bortfaldet betyder samtidig, at vi afholder os fra at kvantificere i samme grad, som vi gjorde i første rapport, og mere lægger vægten på at identificere de forskellige typer af historier, som vi finder blandt de unge.

3.2 Metode

Interviewene med de unge er foretaget som semistrukturerede interviews. Vi har taget udgangspunkt i en interviewguide, som projektteamet konstruerede

på baggrund af eksisterende litteratur og interviewene med de unge, da de gik i 9. klasse. Vi har forud for interviewet orienteret os om de unges uddannelsesforventninger fra 1. nedslag. Under interviewet blev de unge spurgt, om de kunne huske, hvilke uddannelsesforventninger de fremhævede ved 1. nedslag, hvilket blev brugt som afsæt til en samtale om, hvorvidt og evt. hvorfor forventningerne til uddannelse og fremtidigt job havde forandret sig.

Interviewene varede typisk ca. 60 minutter, og størstedelen af interviewene er blevet udført i de unges lokalområder, primært i lånte lokaler på lokale biblioteker. Forud for interviewet fortalte vi de unge, at interviewet var en samtale om deres overvejelser og erfaringer med uddannelse, og at der ikke fandtes rigtige eller forkerte svar, hvorved vi forsøgte at skabe et trygt rum for de unge at udtale sig i. Vi var opmærksomme på at spørge nænsomt ind til emner, der kunne være følsomt for den unge, såsom karakterer, trivsel og forhold til forældre. Al data er opbevaret og behandlet i overensstemmelse med gældende regler.

Interviewene er fuldtransskriberet og kodet i det kvalitative analyseprogram Nvivo. Vi har arbejdet med et kodetræ, som i sin grundstruktur har haft en række tematiske overkoder, som var informeret af de tidligere rapporter, forskningsspørgsmål og forskningslitteratur. Vi har været sensitive over for nye koder gennem læsningen af interviews og løbende tilføjet nye koder og underkoder, hvor vi har vurderet det relevant. I Nvivo har vi arbejdet med attributter, sådan at vi kunne krydse eksempelvis socioøkonomisk baggrund, ungdomsuddannelsesvalg eller køn med en given kode, og hermed se på variationen fx i forhold til kendskab til uddannelsessystemet mellem de fire sociale grupper. Efter at hvert interview var kodet, har vi udfyldt et oversigtsark med centrale oplysninger om hver interviewperson. På denne måde har vi analytisk både arbejdet i dybden med enkelte koder og på tværs af interviewene ved at kondensere interviewpersonernes karakteristika.

Vores kvalitative forløbsinterviews giver os mulighed for at anlægge to perspektiver. Det ene er et tværsnit, hvor vi ser på tværs af de unge som gruppe og har mulighed for at identificere forskelle og ligheder. Det andet perspektiv muliggør et fokus på den enkelte interviewpersons fortælling, og hvordan denne former sig over tid. De to perspektiver gør det muligt for os at undersøge fællestræk på tværs af de unges fortællinger om uddannelsesforventninger og deres valg henover tid, samtidig med at vi kan dykke ned i de individuelle fortællinger og belyse det, som udspiller sig rundt om dem (Thomson & Holland, 2003: 236ff). I vores analyse kan vi således afdække mønstre på tværs og undersøge forandringer og konstanter i de unges forventninger til uddannelse og arbejdsliv.

4 Uddannelsesbaner og forventninger siden 9. klasse

De unge er ved interviewtidspunktet forskellige steder i deres videre uddannelsesforløb. Alle vores interviewpersoner startede umiddelbart efter grundskolens 9. klasse i et nyt uddannelsesforløb. Lidt over halvdelen af de unge (43 ud af 74) startede direkte på en ungdomsuddannelse, mens de resterende 31 startede i 10. klasse.

De fleste unge er ved 2. nedslag i gang med eller færdig på enten STX, HHX, HTX eller HF. 11 unge er i gang med en erhvervsuddannelse, og 9 unge har enten ikke påbegyndt eller er indskrevet på en ungdomsuddannelse på interviewtidspunktet.

En fjerdedel af de unge har oplevet ét eller flere uddannelsesafbrud, siden de afsluttede folkeskolen. Disse brud dækker over at være droppet ud af 10. klasse; at have holdt sabbatår i løbet af en gymnasial uddannelse; at have holdt sabbatår mellem 10. klasse og erhvervsfaglig uddannelse eller at være droppet ud af en eller flere ungdomsuddannelser. Afbrudte uddannelsesforløb er ikke nødvendigvis et tegn på, at de unge ikke får fodfæste i uddannelsessystemet. Det handler ofte om, at der er en gruppe af unge, som ikke går den lige vej, og som har behov for ekstra støtte og vejledning for at komme godt videre i deres uddannelsesforløb. Salima (socialgruppe 1, etnisk minoritetsbaggrund) var fx først i 10. klasse på hendes UU-vejleders opfordring og har efterfølgende haft et sabbatår, hvor hun arbejdede på et plejehjem for at få relevant arbejds erfaring. På interviewtidspunktet går hun på SOSU-skolen, hvilket hun også forventede ved 1. nedslag i 2017.

Som vi beskrev i den første rapport om de unges uddannelsesforventninger (Thomsen & Bom, 2019), så afspejlede de unges forventninger i 9. klasse meget godt de videregående uddannelsers popularitet relativt til erhvervsuddannelserne. 40 % forventede fx ved 1. nedslag at læse en universitetsuddannelse, mens kun 12 % forventede at tage en erhvervsuddannelse (EUD). På tværs af alle de unge er der siden 1. nedslag ikke sket de store ændringer i fordelingen af forventninger. De største ændringer er, at lidt færre er uafklarede med hensyn til deres forventninger, og lidt flere forventer en EUD. Det er gruppen fra kortuddannede hjem (gruppe 1 og 2), der står for stigningen i EUD. De etniske minoritetsunge i vores undersøgelse forventer udelukkende videregående uddannelser. Det er et stabilt mønster fra 1. nedslag, hvor de forventede det samme. Kvinder forventer i højere grad end mænd en videre-

gående uddannelse, og dette mønster er også stabilt fra 1. nedslag. Fordelingerne skal tages med forbehold, da der har været et bortfald af unge fra 1. til 2. nedslag.

4.1 Tilgange til uddannelse – har de ændret sig siden sidst?

I 1. nedslag opstillede vi en typologi over de unges uddannelsesforventninger, som bygger på nogle underliggende dimensioner i de unges tilgang til uddannelse (Thomsen & Bom, 2019). De centrale kendetegn ved de forskellige typer fremgår af Boks 4.1. De forskellige uddannelsestypologier siger noget centralt om, hvordan de unges uddannelsesforventninger formede sig ved 15-årsalderen.

Boks 4.1 Typologi over unges uddannelsesforventninger

- **De ubekymrede og målrettede unge** kommer oftest fra langt uddannede familier, går efter en speciel interesse og bekymrer sig ikke så meget om jobmuligheder og fremtidsudsigter.
- **De målrettede og risikobevidste unge** er oftere bevidste om de risici, der er forbundet med uddannelsesvalget, som fokuserer på kendte professioner med jobsikkerhed, ligesom løn og lav arbejdsløshedsprocent er betydningsfuldt. De kommer oftere fra kortere uddannede hjem.
- **De ubekymrede og afsøgende unge** er oftere fra hjem med videregående uddannelser, og ser valget som en afklaringsproces. I deres fortællinger nævnes ofte STX som det første skridt.
- **De usikre unge** kommer oftest fra kort- eller uddannede hjem, og de er mere overvældede over valgpresset og usikre på, hvad fremtiden bringer.

4.1.1 De ubekymrede og målrettede unge

De ubekymrede og målrettede unge fokuserer på den gode uddannelse og tror på, at det gode job følger efter. I vores forrige rapport udgjordes denne gruppe overvejende af unge fra langtuddannede hjem – og her var lidt flere kvinder end mænd (Thomsen & Bom, 2019). Alle fra denne gruppe er på tidspunktet for 2. nedslag under uddannelse, og langt størstedelen er fortsat på gymnasiet (STX). Et par stykker er påbegyndt en EUD, og kun få har afbrudt et uddannelsesforløb.

Langt størstedelen af de unge i denne typologi orienterer sig fortsat mod lange videregående uddannelser, og flere er nu blevet endnu mere specifikke i forhold til, hvad de gerne vil læse. For eksempel Camilla (socialgruppe 1), der ved 1. nedslag var interesseret i politik, og som ved 2. nedslag har konkretiseret til, at hun gerne vil læse Statskundskab eller Politik og Økonomi. Størstedelen af de unge orienterer sig stadig mod de akademiske studier, og de klassiske discipliner som Jura og Medicin er gennemgående. Dog er der også en del af de unge, som på baggrund af erfaringer fra deres ungdomsuddannelser har ændret deres forventninger til videre uddannelse. Der er også kommet en større grad af refleksion hos de unge, som Elliott søger:

Man skal nok leve sig lidt mere ind i virkeligheden i stedet for i 9. klasse, hvor det var meget sådan "hihi" og så "haha", nu er man meget mere sådan, "det her, det er seriøst". Du skal komme ud med et snit.

Elliott
Socialgruppe 4

De unge har i høj grad stadig troen på, at de kan mestre en uddannelse og er dermed stadig ubekymrede i deres tilgang, men er begyndt at reflektere og konkretisere deres forventninger. Det ser vi også ved, at de unge ved 2. nedslag i højere grad også orienterer sig mod arbejdsmarkedet, og de typer af jobs, som de kunne forestille sig at have.

4.1.2 De ubekymrede og afsøgende unge

De ubekymrede og afsøgende unge er mest optagede af ungdomslivet og det sociale og personlige aspekt ved en uddannelse og består mest af unge fra langtuddannede hjem (Thomsen & Bom, 2019). Langt størstedelen af de unge

er påbegyndt en STX, HTX eller HHX. Ingen i denne gruppe er påbegyndt en erhvervsuddannelse, ligesom kun ganske få unge har et ikke-lineært uddannelsesforløb.

Denne gruppe har flest unge, der har ændret forventninger til valget af videregående uddannelse. Det karakteristiske er, at de unge ikke har besluttet sig for en anden specifik uddannelse, men typisk har flere uddannelser i spil. Et eksempel er Lærke (socialgruppe 4), der ved første nedslag gerne ville være pædagog eller folkeskolelærer, men nu er mere interesseret i ingeniør eller biologi, eller Sunita (socialgruppe 3, etnisk minoritet), der tidligere gerne ville være bygningsarkitekt, men nu vil læse jura eller markedsføringsøkonom.

Denne gruppe af unge er karakteriserede ved, at de har gået på gymnasiet, som de forventende, men har ændret forventninger til valget af videregående uddannelse på grund af en udvidet horisont af muligheder. Trods størstedelen af de unge ikke er fuldstændig afklarede med, hvad de skal læse, virker det ikke som om, at det er en bekymring for dem:

Jeg tror, at jeg er lidt mere sådan struktureret omkring, hvad jeg vil, uden at vide det. I 9., der var det sådan "jeg ved overhovedet ikke, hvad jeg vil. Jeg finder ud af det i gymnasiet", hvilket jeg jo stadig er lidt. Altså, jeg er jo stadig lidt det samme sted i forhold til det der med, at jeg ikke rigtig ved, hvad jeg vil, [...] men det er egentlig også fint nok, for jeg føler stadig, at jeg har fin nok tid til det. Altså, hvis jeg skal have sabbatår, jeg kan da altid finde ud af det. Tænker jeg.

Freja
Socialgruppe 2

4.1.3 De målrettede og risikobevindste unge

De målrettede og risikobevindste unge ser uddannelse som middel til et mål, fx jobsikkerhed eller en god indkomst, og de fleste kom ved 1. nedslag fra ikke-boglige hjem (Thomsen & Bom, 2019). Størstedelen er påbegyndt en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse, men flere af de unge har haft et ikke-lineært uddannelsesforløb med flere afbrudte uddannelsesforløb bag sig.

Mens nogle unge endnu er målrettede og allerede har valgt deres fremtidige uddannelse, gælder det altså for mange unge i denne gruppe, at de har justeret deres mål, fx ved at sigte mod et andet uddannelsesniveau end ved 1. nedslag. De unge orienterer sig dog stadig mod uddannelser med et tydeligt job-sigte. De unge oplever det stadig som meget risikofyldt og noget, hvor man skal "vælge rigtigt":

Altså, selvfølgelig skal man ikke forvente, at du vælger et studie, og så er det bare præcis, som du havde tænkt dig, inde i hovedet. Jeg tror, jeg føler mig mere tryk ved at bruge en god tid på at finde ud af, hvad er det egentlig, jeg vil? Eller hvad er der af muligheder, som kunne være en interesse for mig?

Valdemar
Socialgruppe 3

4.1.4 De usikre unge

De usikre unge blev i Thomsen & Bom (2019) karakteriseret som afsøgende og bekymrede over uddannelsesvalget, og som nogle, der oplever, at valget af uddannelse er overvældende eller noget, som de ikke har forholdt sig specielt meget til. Størstedelen af de unge kommer fra kortere uddannede hjem (gruppe 1 og 2). Blandt de unge mænd har størstedelen haft en ikke-lineær vej gennem uddannelsessystemet med et eller flere afbrudte uddannelsesforløb. Langt størstedelen har været i 10. klasse i forlængelse af grundskolen. De unge håbede ved 1. nedslag, at 10. klasse kunne være med til at sikre dem afklaring, mange af de unge er fortsat i tvivl og kan have en lidt afmægtig tilgang. Blandt andet fortæller Maja (socialgruppe 3), at hun "ikke har så store drømme for sig selv", eller som Sofie fortæller:

Jamen, jeg synes da, at det er lidt svært. [...] Jeg synes godt, det kan være svært sådan, hvad kan jeg lige bruge min gymnasiale uddannelse til, er der noget, der passer lige til det, jeg vil? Det synes jeg godt kan være svært at finde rundt i. Og når man så heller ikke er sikker på, hvad man lige vil, så er det endnu sværere. [...] nu hvor jeg ved, at det er sidste år på skolen, og næste år skal til at

søge noget, så synes jeg godt, det kan være lidt angst-provokerende. Hvis jeg så søger ind på dét sted, og jeg kommer ind, men det ikke lige er mig, hvad skal man så? Sådant nogle ting kan jeg godt tænke ... hvis det ikke lige er det rigtige eller det, man forventer, det er.

Sofie

Socialgruppe 4

De unges overvejelser om uddannelse er således fortsat præget af en høj grad af tvivl og uafklarethed. Flere af de unges uddannelsesforventninger har ændret sig i forhold til både område, uddannelsens længde, og hvor konkrete forventningerne er. For eksempel Johan (socialgruppe 1), der ved 1. nedslag overvejede at læse psykologi eller til politibetjent/ambulanceredder, og som ved 2. nedslag har en forventning om at læse til elektriker og komme til at arbejde på en boreplatform.

4.2 Opsamling

Generelt ser vi en relativt stor grad af kontinuitet i de unges valg og tilgange fra 1. til 2. nedslag. Både i uddannelsesvalg efter 9. klasse og i de unges uddannelsesforventninger virker det ofte til, at sporene er lagt ud ved 1. nedslag. Tilsvarende er de unges tilgange også overvejende stabile fra 1. til 2. nedslag. Det er her særligt værd at være opmærksom på, at de usikre unge stadig oplever en høj grad af usikkerhed ved deres fremtidige uddannelsesvalg. Det er oplagt denne gruppe unge, der skal være i fokus, og kapitlet peger på to opmærksomhedspunkter. For det første, at indsatser bør prioriteres allerede i 9. klasse, og for det andet, at de unge skal hjælpes på vej til fx at oversætte deres egne kompetencer til specifikke uddannelser.

5 Uddannelseserfaringer siden 9. klasse

I dette kapitel ser vi på, hvorvidt de unges erfaringer siden 9. klasse har påvirket deres forventninger og uddannelsesvalg. Uddannelse og tanker om uddannelse er i dag en central del af langt de fleste unges menneskers liv, hvad enten de er i gang med en uddannelse eller ej. Ligeledes er der et stærkt politisk fokus på at få de unge til at vælge og gennemføre en uddannelse. For de unge sameksisterer deres uddannelsesforløb med en lang række andre begivenheder i deres liv og tendenser i tiden, der præger dem, og giver dem forskellige forudsætninger for at vælge og forvente bestemte uddannelser.

Et særegnet træk for disse unges uddannelsesforløb og ungdomsliv de seneste år er covid-19-pandemien og de restriktioner og skolenedlukninger, som pandemien medførte. Flere unge har oplevet at være hjemsendt i lange perioder, og de har oplevet, at en stor del af deres ungdomsuddannelse har været præget af forskellige grader af restriktioner. Flere unge i vores data har oplevet negative konsekvenser af pandemien, hvor flere beretter om manglende motivation, faglige udfordringer og manglende social integration på deres uddannelse som konsekvens af hjemmeundervisning online og det dertilhørende manglende sociale liv på deres uddannelsesinstitutioner.

5.1 Betydning af 10. klasse – efterskole og det ordinære forløb

I vores undersøgelse har halvdelen af de unge, der har gået i 10. klasse, gået i 10. klasse på en efterskole, mens den anden halvdel startede i folkeskolens 10. klasse eller i andre 10. klasse-tilbud. For langt de fleste har 10. klasse haft en modnende virkning på det videre uddannelsesforløb, hvad enten det har handlet om at blive mere afklaret, at udvikle sig selv eller at modnes fagligt, socialt eller personligt. Dette billede bekræfter det, som EVA's rapporter tegner af de unge, der vælger 10. klasse, hvor 87 % af alle 10. klasse-elever oplever, at 10. klasse helt eller delvist har levet op til deres forventninger til fagligt, personligt og/eller socialt udbytte (EVA, 2020: 7). Samtidig viser en anden rapport fra EVA, at unge vælger den ordinære 10. klasse med det mål at forbedre sig fagligt, mens unge, der vælger efterskole, i højere grad angiver mulighed for at dyrke en interesse (EVA, 2018). Dette billede genfindes blandt de

unge i denne rapport, hvor halvdelen at de unge, der startede på en efterskole, har gjort sig erfaringer på efterskolen, som fik dem til at vælge en anden ungdomsuddannelse, end hvad de forventede i 9. klasse:

Ja, og jeg tror også, fordi lærerne på HF bare var rigtig gode. Også på efterskole – i 9. klasse synes jeg ikke, at eksaminerne var særlig sjove, men så på efterskole havde jeg jo et rigtig godt forhold til mine lærere, så det var ikke ligeså slemt. Så der gik jeg op og fik nogle ret høje karakterer på efterskole, som gjorde, at jeg tænkte "okay, det her, det kan jeg godt", og det var nok derfor, jeg valgte HF. Det havde jeg nok ikke gjort, hvis jeg var taget direkte fra 9. klasse.

Maja

Socialgruppe 3

For de fleste unge var forventninger til ungdomsuddannelse fastlagt længe før efterskolestart, ofte allerede i 8. eller 9. klasse. Her skulle efterskoleopholdet tjene som en form for pusterum og midlertidig afveksling mellem grundskolen og gymnasiet – som en timeout fra en overvejende bogligt orienteret uddannelsesbane. Som Anna (socialgruppe 4) udtrykker det:

Skolen fyldte virkelig, virkelig lidt, men det var måske også, fordi jeg gik i 10. klasse på efterskolen. Fagligt var det lidt et overflødigt år, men socialt skete der rigtig meget.

Anna

Socialgruppe 4

For andre unge blev efterskoleopholdet brugt til at styrke en personlig og/eller faglig udvikling for at bekræfte dem i deres valg af ungdomsuddannelse. Flere unge har således oplevet et fagligt boost på efterskole.

For størstedelen af disse unge er efterskolen et modningsår, hvor tempoet trækkes ud af uddannelsesforløbet med mulighed for at teste egne faglige og

sociale sider af på nye måder og i et mindre præstationsfremmende miljø med fokus på den unges individuelle udvikling. Efterskoleopholdet er et trykt fri-rum, hvor de unge kan udforske og prøve kræfter med andre dimensioner ved et ungdomsliv, såsom nye fællesskaber, sport og fritidsaktiviteter, som kan inspirere og ruste dem til fremtidig uddannelse. Det er dog værd at være opmærksom på, at unge, der tager på efterskole, er en relativt homogen gruppe. Flere undersøgelser har vist, at det kun er en meget lille andel af etniske minoritetsunge, der tager på efterskole, ligesom unge fra lavindkomsthjem er underrepræsenterede på efterskolerne (EVA, 2020; Thomsen, 2022). Dette mønster ser vi også bekræftet blandt de unge i denne rapport.

De unge, der startede i et ordinært 10. klasse-forløb eller andre 10. klasse-tilbud (eksempelvis 10. klasse-tilbud for personer med særlige behov eller ophold i udlandet), er en mere heterogen gruppe, end den gruppe af unge, der tog 10. klasse på en efterskole – både hvad angår gruppens efterfølgende uddannelsesveje og sociale baggrund. Mens en mindre del af gruppen er i gang med at gennemføre samme ungdomsuddannelse, de forventede at påbegynde ved 1. nedslag, så har de fleste oplevet ét eller flere uddannelsesafbrud, efter at de forlod folkeskolen: Enten ved at have afbrudt deres 10. klasse-forløb før tid og/eller ved efterfølgende at have afbrudt en eller flere ungdomsuddannelser.

Overordnet har gruppen af unge, der gik i et almindeligt 10. klasse-forløb, været mere usikre og afsøgende i deres tilgang til uddannelse, end de unge fra efterskole. Majoriteten skulle bruge året til at blive uddannelsesparate, til at forbedre deres karakterer eller til at finde ud af, hvad de kunne tænke sig, fordi de *”slet ikke vidste”*, hvad de ville, og derfor skulle bruge året på at afsøge mulighederne. Langt de fleste af de unge, der har taget et år på en ordinær 10. klasse, har været uafklarede om næste uddannelsesvalg efter 9. klasse.

For flere unge hjalp året i 10. klasse til at løfte eksamenskarakterer fra 9. klasse og forbedrede mulighederne for at tage videre uddannelse. For andre unge var 10. klasse en mulighed for at *”starte på en frisk”*. Louise (social-gruppe 2) beskriver fx, hvordan de nye og ukendte omgivelser fik hende ud af hendes *”dårlige bund”*:

Jeg tror bare, hvis man har lagt en dårlig bund et sted, så er det svært at komme ud, medmindre man starter på ny. Og jeg var ikke så god i folkeskolen, så da jeg kom i 10. klasse, der kendte jeg ingen. Jo, der var lige nogle tidligere venner og nogle bekendte, men det kan samles på ikke en gang to hænder. Så det var lidt sådan en frisk

bund; med nogle lærere, der ikke kendte mig. Så det gik meget bedre, jeg kom ud med meget bedre karakterer.

Louise
Socialgruppe 2

Det generelle billede for de unge, der har gået i den ordinære 10. klasse, er da også, at det ekstra år har modnet dem. For enkelte betyder det, at de konkret har fået mere mod på at forfølge en bestemt uddannelse, mens det for andre i højere grad handler om en social og personlig udviklingsproces, hvor de unge – i mødet med nye jævnaldrende og lærere – både føler sig mere udadventede og selvstændige. Dette mønster bekræftes af EVA's rapport om unges oplevelser af 10. klasse, hvor 85 % af 10. klasse-elever oplever, at 10. klasse har ført til, at de er blevet mere modne (EVA, 2020: 8).

Selvom de unge, der har taget 10. klasse, også oplever, at de er blevet modnet fagligt og socialt, italesætter de ikke deres 10. classes år som et pusterum eller frirum. De har skullet bruge skoleåret til at afklare og forberede sig til videre uddannelse. Til trods for, at de har haft et formål om at blive mere afklaret om videre uddannelse gennem 10. klasse, er mange af dem stadig usikre på deres senere uddannelsesvalg.

5.2 Status på indflydelser på forventninger

Ved 1. nedslag nævnte de unge, hvad der havde haft størst indflydelse på deres uddannelsesforventninger. De mest centrale indflydelser, som de unge angav, var livsbegivenheder og personlige interesser, deres familie og venner samt skolen og vejledningsindsatser (Thomsen & Bom, 2019). Familie, egne interesser og skoleerfaringer er fortsat meget centrale, når de unge ved 2. nedslag ser frem mod næste uddannelsesvalg (for dem, der planlægger at læse videre). Dog er der ligesom ved 1. nedslag en relativt udbredt forestilling om, at man som ung skal tage et selvstændigt valg og ikke lade sig påvirke for meget af hverken venner eller familie. En central forskel fra 1. til 2. nedslag er, at venner og skolekammeraters valg af videregående uddannelse ses som mindre betydningsfuld, end det gjorde ved valg af ungdomsuddannelse. De unge italesætter et øget pres i forhold til selvstændigt og uden indflydelse fra andre at kunne finde frem til den "rigtige" beslutning, som ofte knyttes til en forventning om en form for kald eller at være 100 % sikker på, at den påtænkte uddannelse er den rigtige.

Erfaringer fra vejledning, brobygning, og ikke mindst praktikforløb i grundskolen, fylder stadig meget, når de unge skal fremhæve, hvad der har haft indflydelse på deres forventningsdannelse. Der kan være flere årsager til dette. Dels er studievalgs-vejledningen på ungdomsuddannelser ikke obligatorisk for alle, dels er næste uddannelsesvalg mindre aktuelt, når den unge enten er i gang med eller netop har afsluttet ungdomsuddannelsen, idét næsten alle unge, der vil læse videre, forventer at tage et sabbatår, før de skal træffe valg om næste uddannelsesstrin. Det er bemærkelsesværdigt, at studievejledningen fylder så lidt i de unges historier efter 1. nedslag. Blandt de unge, der nævner vejledningen, finder vi særligt dem, der har oplevet ét eller flere uddannelsesafbrud.

Fritidsjob og erhvervs erfaringer bliver ved 2. nedslag særligt interessant i forhold til de unges skifte i uddannelsesforventninger. Særligt de unge, der enten har færdiggjort deres ungdomsuddannelse og er i gang med et sabbatår og job, nævner deres job i relation til ændringer i deres uddannelsesforventninger. Men erhvervs erfaring bliver også en central indflydelse for de unge, der har oplevet uddannelsesafbrud eller har taget et sabbatår før ungdomsuddannelsen. Erfaringer med at have et job og indgå på arbejdsmarkedet giver perspektiver på fremdige jobs og herigennem også uddannelsesretninger for de unge. Positive oplevelser med arbejdsopgaver og en god chef inspirerer og motiverer fx de unge til at fortsætte i samme retning.

Der er også flere eksempler på unge, der bruger deres erhvervs erfaringer som springbræt eller som noget, de orienterer sig ud fra i forhold til videre uddannelsesvalg. Fatima (socialgruppe 1, etnisk minoritet) er fx en af de flere unge kvinder, der har haft erfaringer fra omsorgsfagene, som bruger det som inspiration til videre uddannelse. Disse unge virker til at tilgå deres uddannelse med en anden motivation, der baserer sig på kendskab og en oplevelse af erfaring med fagområdet.

Blandt de inspirationskilder, der knytter sig til den unge selv, ser vi ligesom ved 1. nedslag, at enkeltstående begivenheder fra de unges eget liv har haft indflydelse på mange unges tanker. For eksempel kan oplevelser af skilsmisser, konfliktfyldt familieliv eller sygdom i familien gøre, at den unge udvikler et eksplicit ønske om at hjælpe andre, fx som pædagog, psykolog eller lærer. Det er også en tendens, som vi særligt ser blandt de unge kvinder.

5.3 Udviklingen af motiver for uddannelsesvalg

En stor del af de unge står over for snart at skulle tage næste uddannelsesvalg eller finde deres første fuldtidsjob. Ud over de konkrete erfaringer og indflydelser har de unge også en lang række forventninger til deres fremtidige

beskæftigelse. Et af de mest centrale og konstante motiver, på tværs af køn og baggrund, er ønsket om at finde en uddannelse eller et job, der interesserer dem mest. Vi ser dog også udviklinger i, hvad de unge lægger vægt på, når de skal vælge uddannelse.

Ved 1. nedslag lagde de unge mest vægt på, hvad en given uddannelse kunne give adgang til af jobmuligheder, mulighed for at tjene nogle gode penge, og at det ligeledes var vigtigt, at uddannelse og job var spændende. Ved 2. nedslag ser vi også andre værdier træde frem. Det er her særligt det forhold, at muligheden for at "tjene gode penge" bliver mindre centralt i de unges fortællinger, hvor de mere lægger vægt på den frihed, som en stabil økonomi kan medføre, og at økonomi ikke må være en hæmsko for "det gode liv". Et af de centrale motiver, som bliver mere vigtigt for de unge ved 2. nedslag, er også muligheden for at kunne dyrke et familieliv og have fritid til at være sammen med venner.

Vi ser også forskelle i, hvad de unge lægger vægt på, afhængig af køn, baggrund og etnisk oprindelse. Tabel 5.1 giver et overblik over motiver, der er forskellige mellem disse grupper, og viser eventuelle ændringer inden for grupperne fra 1. til 2. nedslag.

Tabel 5.1 Uddannelsesmotiver, der er forskellige mellem køn, baggrund og etnisk oprindelse

	1. nedslag	2. nedslag
Gruppe 1+2 (korte uddannelser)	Økonomi Jobsikkerhed Trivsel	Modbevis Hjælpe andre Status
Gruppe 3+4 (lange uddannelser)	Interesse Mennesker Mening	Familieliv og fritid Interesse Dygtiggøre sig
Kvinder	Mennesker Økonomi Mening	Mening Hjælpe andre Familie
Mænd	Økonomi Jobsikkerhed Interesse	Frihed Økonomi
Etniske minoriteter	Status Jobmuligheder	Modbevis Hjælpe Jobmuligheder Status

Det er videre værd at fremhæve, at vi særligt ser det kontrastorienterede perspektiv ('modbevise') blandt unge fra gruppe 1 og 2 og blandt etniske minoritetsunge. For disse unge er det en stærk drive at modbevise, det de ser som samfundets eller omgivelsernes forestillinger om dem – *"jeg skal vise dem, at jeg godt kan"*. Dette motiv kan være drevet af kontrasterfaringer, det vil sige af ønsket om fx at uddanne sig til et mere attraktivt job, end forældrene har, eller af ønsket om at vise til omverdenen, at de stereotype forestillinger om den unge skal blive gjort til skamme.

Tankerne om familieliv er særligt tydeligt hos kvinderne. Mens de unge mænd særligt fremhæver økonomisk frihed, lægger de unge kvinder mere vægt på, at arbejdet (der kommer af uddannelse) skal give anledning til et *"liv i balance"*, hvor *"arbejde ikke er det mest vigtige"*, og *"man ikke arbejder hele tiden"*. Hos flere unge kvinder ser vi netop fortællinger om, at *"de ikke vil være sådan nogle, der ikke har tid til deres børn"*. Særligt de unge kvinder beretter om, hvordan deres valg bestemmer hele livsforløbet. Her oplever flere af de unge kvinder et pres på at vælge det helt rigtige. De unge har en oplevelse af, at det er afgørende, at de finder det, der er *"lige dem"*. Blandt de unge mænd er der ikke samme tendens, de oplever ikke på samme måde, at valget påvirker deres daglige trivsel, men anvender – som tidligere nævnt – i højere grad en udskydelsesstrategi, hvor de forholder sig afventende og regner med at *"tage valget senere"*.

5.4 Opsamling

Kapitlet viser, at de unges uddannelsesforventninger udvikles over tid og i de unges eget tempo, i takt med at de får nye erfaringer. Her ser vi, at de unge, der har taget 10. klasse både på efterskole og i det ordinære forløb, oplever at udvikle sig fagligt og socialt. 10. klasse på efterskole opleves som et frirum, hvor der er plads til personlig udvikling uden en formålsrationel intention, men at de unge ofte begynder i 10. klasse for at forbedre sig og få afklaring. Det bliver tydeligt, at mange af de unge i de ordinære 10. klasse-forløb har brug for en omfattende understøttelse i overgangen til videre uddannelse samt planlægning af videre uddannelsesforløb. Det er derfor også relevant at være opmærksom på, hvordan de unges uddannelsesforløb forud for en ungdomsuddannelse giver dem forskellige former for motivation og oplevelse af mestring, når de starter.

Ikke overraskende går indflydelser igen fra 1. til 2. nedslag. Familie og hidtidige uddannelseserfaringer har stadig en indflydelse på de unges uddannelsesforventninger. Ved 2. nedslag begynder de unge dog i højere grad at opfatte uddannelsesvalg som en mere individuel og selvstændig opgave. Her spiller både egne interesser, faglighed og erfaringer med fritidsjobs en rolle.

De unge kan med fordel understøttes i at oversætte deres kompetencer og interesser til reelle uddannelser.

Ligeledes er det relevant at anskue uddannelsesforventninger som ikke-statiske. Motiver for uddannelse ændrer sig således over tid, i takt med at de unge får en bedre fornemmelse af, hvilket voksenliv de gerne vil leve. Derfor kan det også være relevant for fremtidige vejledningsindsatser at have et fokus på, hvad et job med en given uddannelse skal bidrage med til deres liv, og hvordan de unge forestiller sig, at forholdet mellem arbejdsliv og privatliv skal være efter endt uddannelse.

6 Lineære og ikke-lineære uddannelsesforløb

Vi sætter i dette kapitel fokus på de unges uddannelsesforløb mellem 1. og 2. nedslag. Vi skelner grundlæggende mellem unge, der haft et relativt lineært forløb, det vil sige unge, der efter grundskolen eller 10. klasse er fortsat på en ungdomsuddannelse, som de fortsat går på eller har afsluttet ved interviewtidspunktet, og unge, der haft et ikke-lineært uddannelsesforløb med omvalg eller en eller flere afbrudte uddannelser. Vi lægger hovedvægten på de unge, der har haft ikke-lineære forløb, og vi viser, hvordan ikke-lineære forløb kan dække over mange forskellige tilgange til det at skulle vælge uddannelse.

6.1 Unge med lineære uddannelsesforløb

De fleste unge (omkring 3 ud af 4) i vores undersøgelse har haft det, der kan karakteriseres som et relativt lineært uddannelsesforløb. Det vil sige, at de efter 9. eller 10. klasse er påbegyndt en ungdomsuddannelse, som de ved 2. nedslag har afsluttet eller er i gang med. Langt de fleste af disse unge er startet på en gymnasial ungdomsuddannelse, mens et mindretal er startet på en erhvervsuddannelse.

Nogle af de unge, der er startet på en erhvervsuddannelse, orienterer sig her ved 2. nedslag mod videre uddannelsesforløb, fx pædagogiske assistenter, der vil læse videre til pædagoger eller socialrådgivere. Andre unge har ikke videre uddannelsesplaner, og de er glade for, at de kan få et arbejde direkte efter endt uddannelse:

Det er fordi, at nu har alle mine venner været på gymnasiet i 3 år, så de er alle sammen blevet studenter lige nu, men alligevel, så er de jo ikke færdige, for nu skal de jo til at finde ud af, hvad de vil med deres liv, men jeg er færdig om halvandet år. Jeg er færdig. Så kan jeg gå ud og arbejde. Så har jeg mit liv. Så kan jeg begynde på det sjove, i stedet for at de skal begynde at læse videre og bruge så mange år på det. Så vil jeg hellere sådan hurtigt i gang og hurtigt færdig, så jeg kan starte mit liv.

Klara
Socialgruppe 2

Case – det lineære forløb

Mathilde er 19 år gammel og er ved at afslutte 3.g på STX. Hun går på en international linje med samfundsfag og engelsk på A-niveau og nyder, at al undervisningen er på engelsk, fordi hun "bare synes, at sproget er vildt fedt og spændende". Mathilde bor en uge ad gangen hos hver af sine fraskilte forældre. Matildes forældre har ingen kompetencegivende uddannelser.

Da Mathilde skulle vælge ungdomsuddannelse, var hun fra starten sikker på, at hun skulle begynde direkte på STX, men vidste ikke, hvilket gymnasium eller hvilken linje, hun gerne ville have. Mathilde tog til uddannelseskonference, hvor alle gymnasierne i hendes del af landet havde en stand, og faldt der for det gymnasium, hun nu snart bliver student fra. Efter konferencen besøgte Mathilde gymnasiet, og dér blev hun helt sikker på sin beslutning. Mathilde var særligt begejstret for den internationale linje og for muligheden for at møde nogle nye mennesker. Mathilde var nemlig den eneste fra sin folkeskoleklasse, der valgte det gymnasium. For Mathilde var det kun en god ting, for hun vidste, at "så ville jeg jo komme ud og møde nogle nye mennesker, blive tvunget til at træde lidt ud af min boble ... Og det synes jeg er vildt fedt".

Mathilde fortæller selv, at hun klarer sig gennemsnitligt i gymnasiet. Hun klarer sig ikke så godt i de fag, hun synes er kedelige, og klarer sig omvendt godt i de fag, hun interesserer sig for. Mathilde oplever, at der er stor forskel på undervisningen i folkeskolen og gymnasiet, og det har gjort, at hendes faglige interesser har skiftet. For eksempel har hun aldrig brudt sig om samfundsfag, men samfundsfagsundervisningen i gymnasiets grundforløb var så fed, at hun endte med at tage samfundsfag som sit linjefag sammen med engelsk.

Mathilde tænker meget over, hvad hun skal efter gymnasiet. Mathilde taler også med sine forældre og venner om sit næste uddannelsesvalg, men oplever, at det er nemmest at tale med sine venner, "for de står jo i den samme situation". Selvom Mathildes forældre er meget støttende, kan det omvendt være lidt svært at sparre med dem, fordi "det er et helt andet uddannelsessystem, end dengang de var unge", og de derfor har svært ved at være lige så konkrete sparringspartnere, som vennerne kan være det.

Mathilde beskriver selv, at hun "har gjort mig nogle tanker, men jeg er ikke helt sikker endnu", og ved derfor, at hun skal have mindst ét og måske "to eller fem" sabbatår. Mathilde synes, at fremtidsvalget er stressende, fordi "det jo er én selv, der skal træffe det", og fordi hun føler, at "jeg skal tage stilling til, hvad jeg vil med resten af mit liv. Det er lidt mærkeligt". Inden Mathilde startede i gymnasiet, forventede hun, at hun skulle læse jura efter gymnasiet. Dengang var hun særligt inspireret af en ældre søskende, der læser jura. Nu er Mathilde kommet mere i tvivl. Hun overvejer stadig jura, men hendes uddannelsesforventninger er på flere måder blevet korrigeret af de faglige oplevelser, hun har haft i gymnasiet. For det første ved hun ikke, om hendes karaktergennemsnit bliver højt nok til at komme ind på jurastudiet. For det andet har undervisningen i erhvervsøkonomi været så fed, at Mathilde nu overvejer at gå i den retning. Hun synes, det er sjovt, og så er hun også god til det. For det tredje har Mathilde lært i gymnasiet, at hun klarer sig bedst i de fag, hun interesserer sig mest for, og det princip forventer hun at overføre til sit valg af videregående uddannelse og fremtidige arbejdsliv.

De unges erfaringer fra deres læretid har også skabt forventninger til deres fremtidige arbejdsplads, hvad angår arbejdsmiljø og sociale fællesskaber.

Stærkere sociale fællesskaber er noget, de unge har savnet på de erhvervsuddannelser, de har gået på, særligt i sammenligning med de fællesskaber, som de har set deres venner have på de gymnasiale uddannelser.

En anden tendens hos flere af de unge er tanken om at kunne blive selvstændig på sigt. Det gælder både i forhold til at kunne bestemme over egen arbejdstid og dermed kunne se fordelene i at få familieliv og arbejdsliv til at harmonere. For de unge betyder det noget, at man har muligheden for at tjene flere penge som selvstændig, end ved at være ansat under andre. De unge, der er fortsat direkte på en erhvervsuddannelse efter grundskole/10. klasse, virker således til at være godt på vej og på forskellige måder at have ambitioner med deres uddannelsesforløb.

Langt de fleste unge i de lineære forløb har taget gymnasievejen. For mange af de unge har gymnasiet været med til enten at be- eller afkræfte deres forventninger til fremtidigt uddannelsesvalg. For eksempel beskriver Karl (socialgruppe 2), hvordan han har lagt sin drøm om at blive journalist på hylden. Andre har fundet afklaring med, hvad de gerne vil læse ved at have specifikke fag. For eksempel Elias (socialgruppe 4), der, inden han begyndte på HTX, ikke havde nogle specifikke uddannelsesforventninger, og som nu har en forventning om at læse elektroingeniør efter at have haft el-teknik som fag på HTX.

For mange unge spiller et større kendskab til deres egen faglige kunnen og kompetencer ind på deres forventninger til videre studier. Julie (socialgruppe 2) har fx oplevet af få positiv feedback på sine danskstile og har herigennem fået faglig selvtillid:

Interviewer: *Så journalist. Hvor tror du, at det kommer fra? Kender du nogen, der har prøvet det arbejde, eller?*

Julie: *Nej, det er mest sådan fordi. Altså, jeg kender ikke nogen, der er journalist. ... altså det der med at kunne få lov at sidde og fordybe sig i en eller anden historie og så kunne få lov at skrive om det. Det minder jo lidt om en dansk aflevering på nogle punkter. Og dem kan jeg – dem hygger jeg mig jo med at lave. Og det går også godt for mig i skriftlig dansk. Og det var egentlig der, da jeg fik de første afleveringer tilbage med karakterer og kommentarer, at det var sådan "okay, jeg kunne måske godt blive et eller andet a la det".*

Julie
Socialgruppe 2

For mange unge bliver deres karaktersnit i det hele taget et afgørende realitetstjek i forhold til, hvad de kan forvente at læse i fremtiden. Flere unge har justeret deres forventninger, fordi de oplever at have et for lavt snit til fx at læse psykologi eller medicin, eller de er afventende med at tage en beslutning om, hvad de skal læse, fordi det "afhænger af mit snit". Derfor gælder det også for nogle af de unge, at de har justeret deres forventninger i forhold til at tage en lang og boglig universitetsuddannelse:

Interviewer: *Og det der med at være lang tid i uddannelsessystemet. Hvorfor skræmmer det dig?*

Minna: *... Altså, der er mega hårdt pres på en. Også sådan nu at man skal bare kunne alting, føler jeg. For at man skal kunne få gode karakterer, og det er meget bogligt, og man behøver jo ikke at være bogligt god for at være psykiater, føler jeg ikke ... Jeg tror mere, det er det med, at der er så meget pres, og hvis det allerede er psykisk hårdt nu, så bliver det jo meget værre, når man kommer på universitetet, og at det er så hårdt med, at det er medicin og meget mere matematik og kemi (smågriner) end i forvejen. Det er mega hårdt psykisk og et hårdt pres, og man skal også bare passe på sig selv.*

Minna
Socialgruppe 1

Citatet peger på to forhold i de unges valgproces, for det første viser studier, at det pres, som Minna beskriver, er mere udtalt blandt unge fra kortere uddannede hjem, som ikke har samme mulighed for at blive understøttet i deres valgproces som unge fra fx akademikerhjem (Thomsen & Bom, 2019). For det andet peger citatet på det karakterpres, som er til stede hos de unge – et pres, som er mere udtalt, jo lavere karakter de unge har (Hartkopf & Madsen, 2022). De unges erfaringer med deres faglige kompetencer fra deres gymnasiale uddannelser bliver generelt brugt til at afstemme deres forventninger til videre uddannelse. De unge trækker på erfaringer, der påvirker deres syn på, hvilket uddannelsesniveau de gerne vil læse på, og hvilke kompetencer de gerne vil sætte i spil i deres fremtidige uddannelse.

6.2 Unge med ikke-lineære uddannelsesforløb

I dette afsnit fokuserer vi på de unge, der har oplevet ét eller flere afbrud i deres uddannelsesforløb, siden de forlod folkeskolen. Vi har på baggrund af vores interviewmateriale samlet de unges fortællinger i fire typiske ikke-lineære forløb:

1. Uddannelsesafbrud som strategi
2. Sporskifte: skift mellem gymnasiet og erhvervsuddannelse
3. Begivenheder i de unges liv, der fører til afbrud
4. Flere uddannelsesafbrud og mangel på uddannelsesplan.

6.2.1 Uddannelsesafbrud som strategi

Det første ikke-lineære uddannelsesforløb, vi her beskriver, er noget anderledes fra de øvrige forløb. Hvor de øvrige forløb i højere grad domineres af ufrivillige årsager til afbrud – som eksempelvis faglige nederlag, social mistrivsel og/eller sygdomsforløb – er afbruddene her i højere grad frivillige eller strategiske "omveje" på de unges uddannelsessti. De unge, som i vores data har dette forløb, har enten holdt sabbatår undervejs i deres ungdomsuddannelse eller helt afbrudt en ungdomsuddannelse eller et 10. klasse-forløb, for så kort tid efter at starte i et nyt uddannelsesforløb igen. Nogle bruger sabbatåret forud for valget af ungdomsuddannelse som et strategisk stop på vejen i deres videre uddannelsesforløb for at blive helt afklarede med, om de er på vej i den rigtige uddannelsesretning.

Dette gør sig gældende for Salima (socialgruppe 1), der er i gang med en SOSU-uddannelse, ligesom hun forventede ved forløbsundersøgelsens 1. nedslag. Salima har med egne ord "*faktisk vidst, hvad jeg skulle, fra jeg gik i 7. klasse eller sådan noget, nemlig at arbejde med ældre*", men har taget en ikke-lineær vej mod at realisere sin uddannelsesforventning. Salima startede først i 10. klasse og har siden haft et sabbatår, hvor hun fik praktisk erfaring i at arbejde med ældre ved at arbejde på et plejehjem. For Salima var denne praktiske erfaring nødvendig for at gøre hende helt sikker i sit valg af uddannelse.

Andre har siden folkeskolens afslutning afprøvet flere erhvervsuddannelser for at blive helt sikre på deres uddannelsesvalg. For eksempel Thor (socialgruppe 1), som er søn af to ufaglærte forældre og var fagligt udfordret i folkeskolen. Thor startede direkte efter folkeskolen på en 3-årig handelsuddannelse, fordi han var kommet frem til, at "*det nok var [fagligt] nemmest*", og fordi han så fordele i, at han hurtigt kunne komme ud og få praktisk erfaring: "*I stedet for at man skulle have 3 år [i gymnasiet], så kunne jeg gøre det lidt kortere og*

hurtigere komme ud i butik'. Efter at have gennemført de to teoretiske grundforløb, der tilsammen udgør uddannelsens første år, valgte Thor imidlertid at prøve kræfter med tømreruddannelsen. Thor startede på tømreruddannelsen, men fandt hurtigt ud af, at det ikke var noget for ham.

Case – Uddannelsesbrud som afklarende strategi

Thor har siden folkeskolens afslutning skiftet frem og tilbage mellem to erhvervsuddannelser: handelsskolen og tømreruddannelsen. Thor er søn af to ufaglærte forældre og bor alene sammen med sin far, som han har et tæt forhold til. Thor har ofte været med sin far, som bestyrer en spillekiosk, på arbejde og er der blevet introduceret til at stå i butik. Thor kan godt lide at stå i butik, bl.a. fordi han "godt kan lide at hjælpe andre med ting, som de ikke lige ved, eller hjælpe dem, når de skal bruge ting". Ved første nedslag af forløbsundersøgelsen fortalte Thor således, at han forventede at skulle uddanne sig til at stå i butik, og denne forventning er han fortsat ved at realisere – men han har undervejs i sit uddannelsesforløb frivilligt afbrudt sin uddannelse for at prøve en anden erhvervsuddannelse af, for derigennem blive helt sikker i sin beslutning.

Thor besluttede sig efter folkeskolens afslutning for at starte direkte på en 3-årig handelsuddannelse. Dette valgte Thor først og fremmest, fordi han derigennem kunne uddanne sig til at stå i butik; dels fordi han vurderede, det var en uddannelse, der passede godt til ham fagligt, idet han ikke skulle være så meget på skolebænken og hurtigt kunne komme ud og få praktisk erfaring: "Jeg havde tænkt lidt over det, og så tænkte jeg, at det nok var nemmest, fordi jeg ikke fik så godt karakterer i folkeskolen, så kunne jeg lige så godt tage derud [på handelsskolen]. I stedet for at man skulle have 3 år, så kunne jeg gøre det lidt kortere og hurtigere komme ud i butik". Derudover har Thors ene storebror også gået på handelsskolen, og han bekræftede Thor i, at det ville være det rigtige valg for Thor.

Efter at have gennemført de to teoretiske grundforløb, der tilsammen udgør uddannelsens første år, valgte Thor imidlertid at skifte uddannelse, fordi han ikke følte sig helt sikker på, om handelsvejen var noget for ham. Thor besluttede sig derfor, inspireret af sin farfar, som var tømrer, for at prøve kræfter med tømreruddannelsen. Thor startede på tømreruddannelsen, men fandt hurtigt ud af, at det ikke var noget for ham. For det første betød covid-19-pandemien, at Thor skulle følge undervisningen hjemmefra, og at han derfor ikke kunne motivere sig til at lave sine opgaver. Og for det andet erfarede Thor hurtigt, at der var for meget tegning i tømrerfaget til hans smag. Efter lidt over et halvt år besluttede Thor sig derfor, i samarbejde med uddannelsesvejlederen, for at afbryde uddannelsesforløbet – i første omgang for at søge ind igen et halvt år senere, hvor Thor og vejlederen håbede, at undervisningen ville kunne foregå fysisk igen. Mens Thor ventede på at kunne genoptage tømreruddannelsen, begyndte han imidlertid at søge elevpladser til det 2-årige hovedforløb af den handelsuddannelse, han havde afbrudt. Thor tænkte, at han ligeså godt "kunne sende ansøgninger ud, mens jeg ventede. Og så lykkedes det for mig". Thor fik en elevplads og endte derfor med at genoptage handelsuddannelsen, som han på interviewtidspunktet føler sig overbevist om, er det rette valg.

For Thor er det i høj grad de praktiske erfaringer, han har gjort sig, der har været udslagsgivende for, at han nu er endt i det uddannelsesspor, han forventede at forfølge, da han blev interviewet i 9. klasse. For det første krævede uddannelsesvalget, at Thor prøvede kræfter med tømreruddannelsen, før han kunne afskrive den helt som en uddannelsesmulighed. Og for det andet er det gennem den praktiske erfaring, Thor har fået gennem sine elevpladser som en del af handelsuddannelsens hovedforløb, at han er blevet helt sikker på sit valg. "Det her med, at jeg har prøvet at være ude i praktik i butikker", fortæller Thor, "det gjorde mig sikker på, at det var det, jeg gerne ville".

Dels betød covid-19-pandemien, at Thor skulle følge undervisningen hjemme fra, og at han derfor ikke kunne motivere sig til at lave sine opgaver. Og dels erfarede han, at der var for meget tegning i tømrerfaget til hans smag. Thor endte derfor med at genoptage handelsuddannelsen, som han på interviewtidspunktet føler sig overbevist om, er det rette valg.

Rasmus (socialgruppe 1) startede efter folkeskolen i en 20/20-ordning, der er en erhvervsrettet 10. klasseform, hvor eleven samtidig gennemfører 10. klasse og første del af grundforløbet på en erhvervsuddannelse. Rasmus følte sig ikke fagligt kvalificeret til gymnasiet og besluttede sig i stedet for et "tænke-år", hvor han samtidig "kunne udvikle nogle erhvervsmæssige færdigheder". Rasmus videre uddannelsesforventninger var på det tidspunkt uafklarede, men han forventede at skulle "noget erhvervsfagligt", hvorfor 20/20-ordningen passede ham godt. I 10. klassen oplevede Rasmus dog hurtigt, at hans faglige niveau var en del højere, end han selv troede, og samtidig bekræftede hans lærer ham i, at han ikke kunne udvikle sig mere fagligt i 10. klasse. Derfor afbrød Rasmus frivilligt sit 10. klasseforløb. Samtidigt begyndte han at justere sine uddannelsesforventninger, bl.a. mod gymnasiet som følge af hans nye faglige selvtillid. Rasmus kommer fra et ufaglært hjem og oplevede ikke, at han kunne få sparring om sit uddannelsesvalg derhjemme:

Jeg har ikke noget familie, der har en gymnasial uddannelse. Ikke noget tæt familie, i hvert fald. Så jeg havde heller ikke noget erfaring. Og så er det jo meget nemt bare at tro det ene eller det andet, når man ikke rigtig har nogen, man kan kontakte, eller spørge hvordan og hvorledes. Og nogle synes jo, gymnasiet er nemt, andre synes, at gymnasiet er hårdt, så det er sygt svært at finde ud af, hvad det er i forhold til én selv.

Rasmus
Socialgruppe 1

Rasmus fik råd af sine kammerater, og ved 2. nedslag er Rasmus student fra STX og har ændret sine forventninger. Han regner nu med at skulle være ejendomsmægler, fordi det kombinerer hans interesse for at møde nye mennesker med den interesse for erhvervsøkonomi, der er opstået efter at Rasmus' gymnasieklasse havde et forløb om erhvervsøkonomi i matematikundervisningen.

Thor, Rasmus og Salima deler en række fællestræk, der er værd at fremhæve. De kommer fra kortuddannede familier og har alle kammerater eller ét eller

flere familiemedlemmer, der i høj grad synes at have inspireret deres uddannelsesforventninger. Thor og Salima har haft behov for at gøre sig praktiske erfaringer undervejs i deres uddannelsesforløb for at kunne fastholde og realisere de uddannelsesforventninger, de havde ved undersøgelsens 1. nedslag. Disse unges fortællinger illustrerer et generelt forhold blandt unge fra kortuddannede hjem, som bør være et uddannelsespolitisk opmærksomhedspunkt: behovet for at gøre sig praktiske erfaringer, når der skal vælges uddannelse, og vigtigheden af møder med personer, som kan inspirere dem til uddannelsesvalg. For unge fra hjem, hvor kendskabet til uddannelsessystemet er lille, så bliver det vigtigt, at de unge får lov til at gøre sig deres egne erfaringer, fx i forhold til at prøve forskellige uddannelser af. Samtidig peger andre undersøgelser på, at møder med indflydelsesrige personer – venner, mentorer, vejledere – er særligt betydningsfuldt, da de ikke får det systematiske skub i ryggen, som unge fra langtuddannede hjem gør (Hamilton, Roksa & Nielsen, 2018).

6.2.2 Skift fra gymnasial uddannelse til erhvervsuddannelse

Det andet uddannelsesforløb handler om den gruppe af unge, som skifter spor, i dette tilfælde de, som har afbrudt en gymnasial uddannelse for efterfølgende at starte på en erhvervsuddannelse. Disse unge har, som mange andre, set gymnasiet som det naturlige valg efter folkeskolen, men erfarede hurtigt, at gymnasiet var for fagligt udfordrende, og at undervisningen oplevedes som for teoretisk, og at de skulle sidde for meget stille. Selvom de alle i efterblik var lettede over at afbryde uddannelsesforløbet, var selve bruddet ikke noget, der indgik i deres uddannelsesplaner.

Efter bruddet med gymnasiet skulle de unge genoverveje deres uddannelsesforventninger. Nogle havde et klart alternativ, mens andre unge i vores materiale skulle afsøge mulighederne lidt mere. Katrine (socialgruppe 4) var fx ret sikker på, at hun skulle være tømrer, mens Toke (socialgruppe 2), som erstattede gymnasiet med sabbatår og ufaglært arbejde, var længere tid om at finde ud af, hvad han gerne ville. Toke fattede interesse for tømrerfaget gennem ufaglært arbejde i sin vens fars firma og søgte derefter ind på tømreruddannelsen. Tilmed havde han sikret sig en elevplads i tømrerfirmaet, inden han påbegyndte uddannelsesforløbet.

Inden Katrine og Toke søgte ind på tømreruddannelsen, havde de udpræget negative forestillinger om tømrerfaget. Toke fortæller, at han aldrig tidligere havde overvejet at læse en erhvervsuddannelse:

Toke: *Dengang følte jeg, at erhvervsskolen og sådan noget, det var kun noget, man gjorde, hvis man ikke kunne andet. Men så opdagede jeg jo så, at det er bare et valg, man tager. Det er ikke, fordi man ikke kan finde ud af skolen eller sådan noget.*

Interviewer: *Vil du prøve at sige noget mere om det? Hvorfor tror du, at du tænkte sådan?*

Toke: *Jeg tror, det er sådan, mange unge tænker om erhvervsskolen. At når man fucker op i skolen, så ender man som håndværker. [...]*

Interviewer: *Okay. Så du overvejede det [EUD] ikke rigtig?*

Toke: *Nej, jeg overvejede det slet ikke. Så skrev jeg bare STX med det samme, fordi, ja, det var nemmest, hurtigst.*

Toke
Socialgruppe 2

Den negative opfattelse af erhvervsuddannelser, der ifølge Toke er udbredt hos unge mennesker, bekræftes af de store problemer med at tiltrække elever til erhvervsuddannelserne. Generelt forventer unge i langt mindre grad at læse en erhvervsuddannelse i forhold til en gymnasial uddannelse, og stort set ingen unge med høje karakterer fra folkeskolen regner med at tage en erhvervsuddannelse (Thomsen, 2022). Den negative opfattelse er en konkret barriere for de unge og et vedholdende problem i det danske uddannelsessystem.

6.2.3 Begivenheder i de unges liv

Det tredje uddannelsesforløb knytter til individuelle begivenheder i de unges liv, der er medvirkende til uddannelsesafbrud. Nogle unge i vores materiale er fx blevet smidt ud af deres ungdomsuddannelser efter urolige forløb i deres privatliv, der har indbefattet sygemelding, uheld eller uro i den unges nære relationer. De har oplevet, at deres uddannelsesinstitution ikke havde respekt og forståelse for, at de havde personlige udfordringer pga. stressfulde begivenheder. For eksempel oplevede Louise (socialgruppe 2), at hun blev smidt ud af

SOSU-skolen efter en periode, hvor hendes kæreste var i retten, hvilket var meget nedslidende for Louises psykiske velbefindende og betød, at hun var meget fraværende i skolen. Andre unge er faldet fra pga. sygdom og misbrug, som er blevet forværret under corona-nedlukningen. Som Mads (socialgruppe 3) fortæller:

Det har været fucking stramt. Det er fucking nederen. Det har virkelig gjort mit liv – jeg havde helt glemt, hvordan det var at være i live, hvis det giver mening. Indtil for nyligt, da det begyndte at åbne. Fordi jeg bare ikke har lavet andet end at være derhjemme og have det nederen i al den tid, corona har været der. Så. Det har i hvert fald ikke hjulpet. Men på den anden side, altså, måske har det nok hjulpet på en eller anden måde (...) Hvis corona ikke havde eksisteret, så havde jeg måske ikke droppet ud af gymnasiet. Og så havde jeg ikke været i den situation, som jeg er i nu, og som jeg er glad for.

Mads
Socialgruppe 3

Under covid-19-nedlukningen havde Mads det meget dårligt og mistede mere og mere motivation til at gå i gymnasiet. Mads udviklede et misbrug, men blev samtidig inspireret til at læse psykologi, da han selv har gået til psykolog i mange år og "har set det virke". Igennem samtalen med sin psykolog blev Mads opmærksom på, at han ikke behøvede gå på STX for at kunne blive psykolog, fordi HF også er adgangsgivende til psykologistudiet. HF havde slet ikke indgået i hans forventningsdannelse ved 1. nedslag, fordi HF har et dårligt ry, som noget hans omgangskreds ser som "taber-gymnasiet" – en dårligere version af det "rigtige" gymnasie, hvor man først starter, hvis man "struggler i skolen", og hvis man i øvrigt er "en anden type" end den almindelige gymnasieelev. Mads beskriver – ligesom andre af de unge, der har haft ikke-lineære uddannelsesforløb – at HF og erhvervsuddannelserne betragtes som andenrangs uddannelser, hvor man kun starter, hvis man ikke magter en "rigtig" ungdomsuddannelse som STX, HTX eller HHX.

På den ene side kan det være svært at udlede nogle generelle pointer ud fra individuelle personlige begivenheder i de unges liv. På den anden side bliver sådanne begivenheder en barriere for mange unge, som kan have negativ indvirkning på de unges forventningsdannelse og uddannelsesvalg. I forhold til

denne gruppe af unge er det måske særligt længevarende, opfølgende mentorforløb en af de indsatser, der har størst potentiale i forhold til at hjælpe de unge videre.

6.2.4 Flere uddannelsesafbrud og mangel på uddannelsesplan

Det fjerde uddannelsesforløb beskriver en gruppe af unge, der har oplevet flere uddannelsesafbrud siden folkeskolens afslutning, og som i høj grad forholder sig passivt og lidt afmægtigt til deres egne uddannelsesvalg og -forventninger. De unge har lav faglig selvtillid og havde også ved 1. nedslag diffuse eller ingen uddannelsesforventninger.

Fælles for de unge er, at hvis de har valgt en uddannelse, så har det ikke været et tilvalg, men mere, fordi de ikke vidste, hvad de ellers skulle gøre, eller hvad de havde lyst til. I flere af tilfældene har dette også betydet, at de unge har manglet kendskab til den uddannelse, de startede på, og derfor hurtigt har opdaget, at uddannelsen ikke var noget for dem. Kasper (socialgruppe 2) startede fx på kokkeuddannelsen, men erfarede hurtigt, at det ikke interesserede ham nok, og at han syntes, at arbejdslivet virkede alt for hårdt. Efter det påbegyndte og afbrød han tømreruddannelsen, fordi han ikke helt kunne finde ud af, hvad han ellers skulle tage sig til:

Interviewer: *Jeg læste et lille referat af dig fra sidst [undersøgelsens 1. nedslag]. Der synes jeg ikke, der stod noget om tømrer? Har det været en drøm, eller hvordan?*

Kasper: *Nej, men det var egentlig også, fordi jeg ikke helt vidste, hvad jeg ville efter kokkeuddannelsen. Og så er der en del i min familie, der er tømrere, og så tænkte jeg, at jeg ligeså godt bare kunne prøve det. Og så, ja, så gik det så ikke særlig godt. Og så tog jeg bare et sabbatår.*

Interviewer: *Hvad var det så, der gjorde, at du tænkte "okay, tømrer, det er nok ikke lige mig?"*

Kasper: *Det interesserede mig bare ikke rigtigt nok. Altså, det var hyggeligt nok at gå inde på værkstedet, men det var ikke rigtig noget, der interesserede mig. Så det gad jeg ikke bruge hele mit liv på.*

Kasper
Socialgruppe 2

Det er et gennemgående træk i de unges uddannelsesforløb, at de, som citeret fra Kasper illustrerer, forholder sig meget passivt til deres uddannelsesvalg og i høj grad baserer valgene på venners, families eller UU-vejlederes anbefalinger eller erfaringer. Passiviteten og det lave engagement synes at hænge sammen med de unges lave faglige selvtillid. Fordi de har oplevet, at de ikke var særligt dygtige i skolen, virker uddannelse generelt ikke attraktivt og derfor som noget, de unge ikke forholder sig aktivt og engageret til. Her forklarer Viggo (socialgruppe 3), hvordan hans uddannelsestvivl og lave faglige engagement hænger sammen:

Interviewer: *Du har været lidt i tvivl længe?*

Viggo: *Ja, jeg har måske ikke altid været den bedste elev i skolen. Men ja, jeg har ikke rigtigt vidst, hvad jeg skulle, hvilket måske har gjort, at jeg ikke har kunnet tage det lige så seriøst som alle de andre, der vidste, at de skulle ind på STX.*

Viggo
Socialgruppe 3

Når de unge beskriver deres videre uddannelsesforventninger, er de først og fremmest uafklarede og holder fast i den samme overordnede lidt afventende tilgang til fremtiden – nogle synes, samfundet er blevet for bogliggjort, og andre vil "tage det lidt, som det kommer", som Viggo (socialgruppe 3) formulerer det. Det er dog tydeligt, at denne strategi ikke er et tilvalg fra de unges side. Kasper beskriver fx, at han er god til at udskyde valg, der angår hans fremtid, fordi han som oftest tænker, at han "ikke lige magter at gøre det i dag". Det er tydeligt, at mange unge her føler sig passive og har brug for hjælp fra andre eller "brug for et slag", som Kasper selv formulerer det.

Case – Flere uddannelsesbrud og mangel på overordnet uddannelsesplan

Kasper har, lige siden han afsluttede folkeskolen, været meget i tvivl om sine uddannelses- og karrierevalg. Kasper er fagligt udfordret og interesserer sig slet ikke for uddannelse, men ser det primært som noget, der skal gennemføres, så han kan få sig et godt job. Siden forløbsundersøgelsens 1. nedslag har Kasper påbegyndt og afbrudt to erhvervsuddannelser og er nu et år inde i HF. HF interesserer ham ikke, men virkede som et godt bud på en uddannelse, der kunne hjælpe ham med "at få gennemført noget". Kasper er gladest, når han er sammen med sine venner, fx på en bar eller når de kører på tur sammen i vennernes biler. Han bor sammen med sine forældre og har også en lillesøster. Kaspers mor arbejder som butiksassistent, og faren er selvstændig erhvervsdrivende.

Kasper har altid været i tvivl om sine uddannelsesvalg og var således også i tvivl ved forløbsundersøgelsens 1. nedslag. Her fortalte han dog, at han forventede at starte på kokkeuddannelsen efter folkeskolens afslutning, hvilket han også gjorde. Kasper afbrød kokkeuddannelsen efter et halvt år, fordi han erfarede, at hans interesse for kokkefaget ikke modsvarede de lange arbejdsdage, som han var blevet bekendt med gennem et fritidsjob på en restaurant. Efter første grundforløb fik Kasper mulighed for at skifte til en anden erhvervsuddannelse, og så faldt valget på tømreruddannelsen, fordi "der er en del i min familie, der er tømrer, og så tænkte jeg, at jeg ligeså godt bare kunne prøve det". Kasper afbrød igen sit uddannelsesforløb efter et halvt år, fordi han erfarede, at tømrerfaget heller ikke interesse-rede ham nok til, at han kunne forestille sig at lave dét resten af livet.

Efter at have afbrudt tømreruddannelsen gik Kasper i gang med et sabbatår, hvor han arbejdede i et supermarked og vedblev at være i tvivl om sit uddannelsesvalg og at mangle motivation til at påbegynde en ny uddannelse. Kaspers forældre ville gerne drøfte uddannelsesvalgene med ham, men han "gider bare ikke rigtigt snakke med dem om det". Kasper oplever, at de er støttende, men "lige meget, hvad de spørger om, så har jeg sgu ikke så meget at sige, og de vil gerne høre det hele". I stedet blev det en af Kaspers venner, der sendte ham i retning af HF. Kaspers ven skulle starte på HF og gjorde i den forbindelse Kasper opmærksom på, at HF var en mulighed – og at uddannelsen tilmed kun varer 2 år, hvorfor Kasper tænkte, at "så kunne jeg jo lige så godt tage den, jo". Igen fordi Kasper ikke vidste, hvad han ellers skulle tage sig til, og fordi lysten til at få gennemført en uddannelse havde vokset sig større efter to afbrudte uddannelsesforløb.

Kasper synes, at HF er svært og kedeligt, men forventer alligevel at færdiggøre en uddannelse denne her gang. Kasper fortæller selv, at han "er blevet ældre og ... ja, snart vil jeg bare gerne være færdig med noget i stedet for at tage en halv uddannelse og så droppe ud". Han er stadig i tvivl om, hvad han skal bruge uddannelsen til, men fortæller tøvende, at det nok bliver "noget med salg". Selvom Kasper er halvvejs igennem sin uddannelse, ved han fortsat ikke, hvad der skal til for, at han kan træffe et valg om sit fremtid. Han foreslår – halvt i spøg, halvt i alvor – at han må slå plat eller krone eller vente på, at nogen eller noget giver ham "et slag", så han får truffet et valg i stedet for at udskyde det, som han har fået for vane at gøre.

Mens unge som Kasper og Viggo mangler motivation på deres vej gennem uddannelsessystemet, oplever de mest udsatte unge i denne undersøgelse at have meget begrænsede muligheder eller helt at sidde fast. Louise (socialgruppe 2) blev ikke erklæret uddannelsesparat efter folkeskolen og startede derfor i 10. klasse, hvor hendes karakterer ikke rakte til en gymnasial uddannelse. Louise startede på SOSU-skolen for på sigt at kunne uddanne sig som

sygeplejerske, men blev efter en periode med meget fravær smidt ud og har nu fået afslag på at starte igen. Louise føler sig nu fastlåst, især pga. sine lave karakterer, men også, fordi hun føler sig overladt til sig selv i uddannelsessystemet:

Louise: Jeg er meget bekymret. Sidst jeg snakkede med nogen om noget som helst med uddannelse, det var da i 10. klasse. Og så snakkede jeg kun med nogen, da jeg droppede ud. Og det var det. Så det kan jeg godt mangle; at nogen lige hiver fat i mig og prøver at hjælpe mig lidt på vej (...) Jeg har rigtig svært ved at finde ud af, hvem jeg skal kontakte for at få noget hjælp (...)

Louise
Socialgruppe 2

En anden af de mest udsatte unge, Peter (socialgruppe 3), oplever, at der er masser af vejledning at få fra bl.a. UU-vejledere, men føler sig alligevel også fastlåst. Peter er meget fagligt udfordret, har store synsudfordringer og er blevet mobbet i store dele af sin skoletid. Efter folkeskolens afslutning har han gået i 10. klasse for særligt udsatte unge, været på højskole og påbegyndt og afbrudt en vagtuddannelse. Peter er nu på uddannelsesstøtte og ved ikke, hvad hans næste skridt i uddannelsessystemet skal være.

Peter oplever, at alle uddannelser og jobs er blevet "boglige" i en sådan grad, at der næsten ikke er noget tilbage at vælge, hvis man som Peter "lærer af at gøre tingene i stedet for at tilgå dem bogligt". Peter synes, det er skræmmende, når han ser længden på de uddannelser, han kan vælge imellem, og ville ønske, at flere af dem havde mere karakter af kurser, man kunne tage, mens man arbejder. Samtidig oplever Peter et pres fra systemet om, at han skal vælge rigtigt, fordi han kun kan vælge om et vist antal gange, inden han får frataget sin SU. Disse ting kombineret gør, at Peter "nærmest får stress" af at skulle vælge og bliver ved med at udskyde beslutningen.

Det er denne form for ikke-lineært uddannelsesforløb, der bør være mest politisk fokus på, da det er disse unge, der er i særlig risiko for ikke at komme videre i uddannelsessystemet. Systematiske vejledningsindsatser og mentorforløb virker her til at være de mest oplagte virkemidler, da mange af disse unge kæmper med at strukturere deres uddannelsesforløb, og da de ofte ikke har ressourcer at trække på hjemmefra.

6.3 Opsamling

Mens de unge i de lineære forløb overordnet set er godt på vej, er billedet noget mere blandet for de unge i de ikke-lineære forløb. Vi har her opdelt de unge i henholdsvis

1. Uddannelsesafbrud som strategi
2. Sporskifte: skift mellem gymnasiet og erhvervsuddannelse
3. Begivenheder i de unges liv, der fører til afbrud
4. Flere uddannelsesafbrud og mangel på uddannelsesplan.

De unge i disse forløb er i forskellige situationer.

Nogle unge (1) virker til at være relativt godt på vej, men har brug for at gøre sig nogle praktiske erfaringer, inden de lægger sig endeligt fast på deres uddannelsesvalg. Andre unge (2) tager en omvej over gymnasiet, før de vælger en erhvervsuddannelse, og her spiller erhvervsuddannelsernes relativt lave status tilsyneladende ind – de ses ikke som et attraktivt førstevalg. Atter andre unge (3) har oplevet begivenheder i deres liv, som bliver barrierer for deres valg, mens den sidste gruppe af unge (4) har flere afbrud bag sig, lav selvtillid og mangel på uddannelsesplaner. Disse to sidste grupper bør der være særlig opmærksomhed på, og her vil det mest oplagte være at styrke vejledningsindsatsen og tilbyde opfølgende mentorforløb.

Vores analyse af de unges historier peger på, at unge, der måske udefra alle ses som værende på kanten af uddannelsessystemet, er i forskellige situationer, og effektive indsatser bør starte med at identificere, hvad det er for typer af unge, vi har med at gøre. Disse forskellige forløb peger samtidig frem mod behovet for at lave en tilsvarende opdeling, når de unge bliver ældre. Det gamle restgruppe-begreb, der dækker over de unge 25-årige, der ikke har eller er i gang med en kompetencegivende uddannelse, skærer alle unge over én kam og slører, at vi har at gøre med forskellige typer af unge i forskellige livssituationer.

7 Konklusion og perspektiver

I dette 2. nedslag har vi stillet skarpt på udviklingen i de unges uddannelsesbaner og -forventninger, siden vi interviewede dem 1. gang. Vi har undersøgt, hvorvidt de unge har fulgt de forventninger, de havde i 9. klasse til forestående valg om ungdomsuddannelse efter grundskolen, 10. klasse eller efterskole.

Generelt ser vi en relativt stor grad af kontinuitet i de unges valg og tilgange fra 1. til 2. nedslag. Både i uddannelsesvalg efter 9. klasse og i de unges uddannelsesforventninger virker det ofte til, at sporene er lagt ud ved 1. nedslag. Vi har genbesøgt de fire typer, vi karakteriserede ved 1. nedslag:

- De ubekymrede og målrettede unge
- De afsøgende og ubekymrede unge, oftere fra hjem med videregående uddannelser
- De målrettede og risikobevidste unge, ofte fra EUD-hjem
- De usikre unge, oftest fra ufaglærte hjem.

Vi ser stadigvæk, at de unge i høj grad fordeler sig ligesom ved 1. nedslag. De ubekymrede og målrettede unge har valgt gymnasiale ungdomsuddannelser og orienterer sig mod akademiske uddannelser, mens gruppen af unge, der er afsøgende og ubekymrede, er i færd med at konkretisere deres planer på gymnasieuddannelserne. De målrettede og risikobevidste unge har for norges vedkommende allerede søgt om eller påbegyndt en videregående uddannelse, men den anden del har justeret deres forventninger. Blandt de usikre unge finder vi dem med flere uddannelsesafbrud, som oftest har gået i den ordinære 10. klasse, og som stadig kæmper med tvivl og usikkerhed og med at lægge langsigtede planer. Det er også i denne gruppe, vi oftest finder de unge med ikke-lineære forløb, som vi bør have særligt fokus på, nemlig dem med flere uddannelsesafbrud bag sig. Dette peger samlet på, at indsatser bør prioriteres allerede i 9. klasse, og at unge skal hjælpes på vej til fx at oversætte deres egne kompetencer til konkrete uddannelser.

Næsten halvdelen af de unge, vi har interviewet, har gået på efterskole eller i 10. klasse. Hvor den ordinære 10. klasse har haft et fagligt modnende og afklarende sigte, har efterskoleopholdene en mere social karakter. De unge oplever efterskole som en "timeout" og afveksling fra den boglige skoleform med fokus på sociale fællesskaber, personlig udvikling og ungdomsliv, inden

mange fortsætter på gymnasiale uddannelser. Mange af de unge i de ordinære 10. klasse-forløb har brug for en omfattende understøttelse i overgangen til videre uddannelse samt planlægning af videre uddannelsesforløb. Det er derfor også relevant at være opmærksom på, hvordan de unges uddannelsesforløb forud for en ungdomsuddannelse giver dem forskellige former for motivation og oplevelse af mestring, inden de skal videre i uddannelsessystemet.

En fjerdedel af de unge har haft et eller flere uddannelsesafbrud siden 9. klasse – det er de unge, vi i rapporten kalder de unge med ikke-lineære uddannelsesforløb. Mens de unge i de lineære forløb overordnet set er godt på vej, er billedet noget mere blandet for de unge i de ikke-lineære forløb. Vi har identificeret fire ikke-lineære uddannelsesforløb blandt de 18-19-årige.

1. Uddannelsesafbrud som strategi – dette er unge, der virker til at være relativt godt på vej, men har brug for at gøre sig nogle praktiske erfaringer, inden de lægger sig endeligt fast på deres uddannelsesvalg.
2. Sporskifte: fra gymnasial ungdomsuddannelse til erhvervsuddannelse – her spiller erhvervsuddannelsernes relativt lave status tilsyneladende ind, da de ses som et ikke-attraktivt førstevalg.
3. Personlige begivenheder i de unges liv, der fører til uddannelsesafbrud, og som bliver en barriere for deres valg.
4. Flere uddannelsesafbrud og mangel på uddannelsesplan – det er unge med lav selvtillid, som ofte er usikre på fremtiden.

De to sidste grupper bør der være særlig opmærksomhed på, og her vil det mest oplagte være at styrke vejledningsindsatsen og tilbyde opfølgende mentorforløb.

Vores analyse af de unges historier peger på, at de unge i ikke-lineære forløb ikke skal skæres over én kam – de har forskellige ressourcer og er i forskellige situationer, og effektive indsatser bør starte med at identificere, hvad det er for typer af unge, vi har med at gøre. Disse forskellige forløb peger samtidig frem mod behovet for at lave en tilsvarende opdeling, når de unge bliver ældre og i risiko for at blive en del af det, vi før i tiden kaldte restgruppen (25-årige, der ikke har eller er i gang med en kompetencegivende uddannelse).

7.1 Perspektiver

I et policy-perspektiv har der oftest været mest interesse for det, som vi før i tiden kaldte restgruppen, det vil sige de unge, der som 25-årige ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Selvom de unge i denne rapport ikke er 25 år

og stadig er på vej, så peger de unges historier alligevel på nogle opmærksomhedspunkter.

Først og fremmest er det vigtigt at skelne mellem forskellige uddannelsesforløb. Unge, der ikke går den lige vej, er ikke en homogen gruppe, og vi har i denne rapport set, at det kan give os en bedre forståelse af gruppen af unge, der ikke tager den lige vej, hvis vi er bevidste om, at denne gruppe indeholder flere forskellige ungeprofiler. Nogle af disse unge kommer succesfuldt gennem uddannelsessystemet, selvom de måske ikke går den lige vej, mens andre har mere vedvarende udfordringer med at få fodfæste i uddannelsessystemet. Baseret på vores analyser vil vi komme med to punkter, som vi mener fortjener opmærksomhed.

Skærpet vejledning, faste mentorer?

De unge, der har flere uddannelsesafbrud bag sig, har også udfordringer med at lægge en langsigtet strategi. De unge er usikre og i tvivl, og det kan lede til en følelse af afmagt over for uddannelsesvalget. Flere af disse unge kommer ligeledes fra bogligt uddannelsesfremmede hjem og har få ressourcer at trække på i forhold til uddannelseskendskab og understøttelse af valgprocesser. For at sikre, at disse unge ikke bliver fastlåst i uddannelsessystemet, er det vigtigt at sikre en god understøttelse af deres forventningsdannelse og uddannelsesbaner.

Nogle unge mangler hjælp til at tackle personlige udfordringer, mens andre unge mangler hjælp til at navigere i systemet, hjælp til oversættelse af egne kompetencer til uddannelse/job, og til, at nogle stabilt understøtter dem i at oversætte deres kompetencer til specifikke uddannelser. Vejledning fylder bemærkelsesværdigt lidt i de unges historier, og der kan sættes bredere ind med at skærpe vejledningsindsatsen over for disse unge. Det er nemlig ikke nødvendigvis uddannelserne, det er galt med; de unge har ikke afbrudte forløb, fordi uddannelserne er dårlige, men fordi de mangler ressourcer til at blive guidet på vej. En fast vejleder eller mentor fra de unge er 15-19 år kunne konkret være en måde at levere støtte og forudsigelighed til de unge, som bokser med uddannelsesvejene.

Fleksible og åbne uddannelsesforløb

For at sikre fastholdelse og motivation hos de unge skal de opleve et system, der rummer muligheden for at være fleksibel, når de unge har behov for det. Mange af de unge i vores undersøgelse har fx haft behov for at gøre sig praktiske erfaringer med jobs, for at de kunne foretage et uddannelsesvalg. Mange unge bliver også pressede af, at valget ses som endegyldigt, og det er et pres, der medfører mistrivsel og stress. Over en bred kam oplever de unge at have

rigtig mange muligheder, men også, at de skal træffe et endegyldigt valg. Det skaber et pres hos mange af de unge.

Der er her behov for at give plads til et mere rummeligt uddannelsessystem, hvor der er flere veje til det samme slutpunkt, hvor der ikke er blindgyder, og hvor der er plads til sabbatår og sceneskift. Dette kan synes at tale imod anbefalingen om mere rådgivning, vejledning og understøttelse, men skal i stedet ses som to sider af samme sag. Forventninger til uddannelse er ikke statiske og udvikles i de unges tempo gennem ungdommen, og det skal en vejledningsfunktion tage højde for. Forventningsdannelse kræver refleksion, men også tid og nye erfaringer. Muligheden for at tage tempoet ud af forventningsdannelsesprocessen – og eventuelt også ud af de unges uddannelsesforløb, således der bliver tid til at erfare og være afsøgende – vil potentielt komme de unges uddannelsesforløb til gavn.

Det er endnu for tidligt at sige noget om, hvilke unge der i en alder af 25 år indgår i gruppen af unge uden for uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet. Det vil senere nedslag vise. Men det vil være relevant at have en opmærksomhed på, hvordan disse unges oplevede barrierer kan adresseres. Vi har her fremhævet et par væsentlige opmærksomhedspunkter baseret på de unges historier. Til sidst er det vigtigt at understrege, at mange af de unge, der i vores undersøgelse ikke lægger planer, og som er i risiko for at miste fodfæstet, er mænd. Denne kønsproblematik ser vi i hele uddannelsessystemet, og det bliver givetvis et særligt opmærksomhedspunkt i mange år fremover.

Litteratur

- Andrew, M. & Hauser, R.M. (2011). Adoption? Adaptation? Evaluating the Formation of Educational Expectations. *Social Forces*, 90(2), 497-520.
- Bingley, P., Karlson, K.B., & Martinello, A. (2012). Færdigheder og forventninger. In Ottosen, M.H. (Ed.) *15-åriges hverdagsliv og udfordringer: Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*, 217-241. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Birkelund, J.F. (2019). Aiming High and Missing the Mark? Educational Choice, Dropout Risk, and Achievement in Upper Secondary Education among Children of Immigrants in Denmark. *European Sociological Review*, 36(3), 395-412.
- Blau, P.M., & Duncan, O.D. (1967). *The American Occupational Structure*. New York: John Wiley and Son.
- Bozick, R., Alexander, K., Entwisle, D., Dauber, S., & Kerr, K. (2010). Framing the Future: Revisiting the Place of Educational Expectations in Status Attainment. *Social Forces*, 88(5), 2027-2052.
- Calarco, J.M. (2014). The Inconsistent Curriculum: Cultural Tool Kits and Student Interpretations of Ambiguous Expectations. *Social Psychology Quarterly*, 77(2), 185-209.
- DiPrete, T.A., & Buchmann, C. (2013). *The Rise of Women: The Growing Gender Gap in Education and What it Means for American Schools*. New York: Russell Sage Foundation.
- EVA. (2017). *Uddannelsesvalg i 8. klasse*. København: EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2018). *Uddannelsesvalget for unge med ikke-vestlig baggrund*. København: EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2019). *Køn og uddannelsesvalg i 9. klasse*. København: EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2020). *Elevernes syn på 10. Klasse*. København: EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.

- EVA (2021). *Studievalgsbegrundelser: Hvem lægger fokus på hvad i studievalget?* København: EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- Feliciano, C., & Lanuza, Y.R. (2016). The Immigrant Advantage in Adolescent Educational Expectations. *International Migration Review*, 50(3), 758 - 792.
- Fishman, S.H. (2020). Educational Mobility among the Children of Asian American Immigrants. *American Journal of Sociology*, 126(2), 260-317.
- Görlich, A., & Katznelson, N. (2018). Young People on the Margins of the Educational System: Following the Same Path Differently. *Educational Research*, 60(1), 47-61.
- Goyette, K., & Xie, Y. (1999). Educational Expectations of Asian American Youths: Determinants and Ethnic Differences. *Sociology of Education*, 72, 22-36.
- Grodsky, E., & Riegle-Crumb, C. (2010). Those Who Choose and Those Who Don't: Social Background and College Orientation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 627(1), 14-35.
- Hamilton, L., Roksa, J., & Nielsen, K. (2018). Providing a "Leg Up". Parental Involvement and Opportunity Hoarding in College. *Sociology of Education*, 91(2), 111-31.
- Hanson, S.L. (1994). Lost Talent: Unrealized Educational Aspirations and Expectations among U.S. Youths. *Sociology of Education*, 67(3), 159-83.
- Hartkopf, B., & Madsen, A.S. (2022). Hvorfor er det kun unge med høje karakterer, der skal have lov til at slippe for karakterpres? *Berlingske 9. juni 2022*, 24-25.
- Hutters, C., Nielsen, M.L., & Görlich, A. (2011). *Drenge og piger på ungdomsuddannelserne: Hvad betyder køn for elevernes uddannelsespraksis?* København: CEFU – Center for Ungdomsforskning.
- Juul, T.M. (2018). *Det 'sikre' valg i en uvis fremtid: En sociologisk analyse af unges motiver for valg af ungdomsuddannelse*. Ph.d.-afhandling. Aalborg: Det Humanistiske Fakultet, Aalborg Universitet.
- Kahl, J.A. (1953). Educational and occupational aspirations of "common man" boys. *Harvard Educational Review*, 23, 186-203.
- Karlson, K.B. (2015). Expectations on Track? High School Tracking and Adolescent Educational Expectations. *Social Forces*, 94(1), 115-141.

- Katznelson, N. (2017). Rethinking Motivational Challenges amongst Young Adults on the Margin. *Journal of Youth Studies*, 20(5), 622-639.
- Katznelson, N., Jørgensen, H.E.D., & Sørensen, N.U. (2015). *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund?: Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser, der gør en positiv forskel*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Katznelson, N. & Pless, M. (2006). Unges forestillinger om arbejde. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 8(3), 37-52.
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. 2. edition. Berkeley: University of California Press.
- Liversage, A., & Christensen, C.P. (2017). *Etniske minoritetsunge i Danmark: En undersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Morgan, S.L. (2005). *On the Edge of Commitment: Educational Attainment and Race in the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Mullen, A.L. (2010). *Degrees of Inequality: Culture, Class, and Gender in American Higher Education*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Mullen, A.L. (2013). Elite Destinations: Pathways to attending an Ivy League University. In David, M., & Naidoo, R. (Eds.) *The Sociology of Higher Education: Reproduction, Transformation and Change in a Global Era*. Abingdon: Routledge.
- Ottosen, M.H. (Ed.) (2012). *15-åriges hverdagsliv og udfordringer: Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Pless, M. (2009). *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet*. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
- Pless, M. (2014). Stories from the Margins of the Educational System. *Journal of Youth Studies*, 17(2), 236-251.
- Pless, M., & Katznelson, N. (2007). Realistiske drømme om fremtiden. *Ungdomsforskning*, 3(6), 27-31.
- Reay, D. (2005). Doing the Dirty Work of Social Class? Mothers' Work in Support of Their Children's Schooling. *The Sociological Review*, 53(2), 104-115.

- Reynolds, J.R., & Burge, S.W. (2008). Educational expectations and the rise in women's post-secondary attainments. *Social Science Research, 37*(2), 485-499.
- Sewell, W.H., Haller, A.O., & Portes, A. (1969). The Educational and Early Occupational Attainment Process. *American Sociological Review, 34*(1), 82-92.
- Slottved, M., Kleif, H.B., Bolvig, I., & Lausten, M. (2022). Ved at sondre mellem zigzaggere og fastlåste, kan vi bedre hjælpe de 50.000 unge. *Altinget, 24. januar 2022*: <https://www.alinget.dk/uddannelse/artikel/vive-ved-at-sondre-mellem-zigzaggere-og-fastlaaste-kan-vi-bedre-hjaelpe-de-50000-unge>
- Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse: En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag.
- Thomsen, J.-P. (Ed.) (2016). *Unge i Danmark - 18 år og på vej til voksenlivet: Årgang 95 – Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Thomsen, J.-P. (2022). *Uddannelsesforventninger blandt danske unge: En repræsentativ spørgeskemaundersøgelse af elever i 9. klasse*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Thomsen, J.-P., & Bom, L.H. (2019). *Danske unges uddannelsesforventninger: Med særligt fokus på unge fra kortuddannede hjem*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Thomsen, J.-P., Bom, L.H., Poulsen, J.B., & Middelboe, C. (2020). *Danske forældres uddannelsesforventninger*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Thomson, R., & Holland, J. (2003). Hindsight, foresight and insight: The challenges of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology, 6*(3), 233-244.
- Wells, R.S., Seifert, T.A., Padgett, R.D., Park, S., & Umbach, P.D. (2011). Why Do More Women than Men Want to Earn a Four-Year Degree? Exploring the Effects of Gender, Social Origin, and Social Capital on Educational Expectations. *The Journal of Higher Education, 82*(1), 1-32.
- Winterton, M.T., & Irwin, S. (2012). Teenage Expectations of Going to University: The Ebb and Flow of Influences from 14 to 18. *Journal of Youth Studies, 15*(7), 858-874.

Bilag 1 Interviewguide

Tema	Eksempler på spørgsmål
<p>Introduktion til interviewet</p>	<p>Velkomst:</p> <p>Præsentation af undersøgelsen 'Uddannelsesforventninger'</p> <p>Undersøgelsen handler ikke kun om uddannelse, men de veje, som unge tager, om det så er i forbindelse med arbejde, uddannelse eller lignende: 1) hvor er du nu? 2) hvad er der sket siden sidst? og 3) hvad er dine drømme og forventninger til fremtiden?</p> <p>Præsentation af os selv</p> <p>Præsentation af interviewets indhold</p> <p>Vi spørger ind til, hvad du laver i dag, hvad er der sket siden sidst, og hvad tænker du, at du skal lave fremadrettet.</p> <p>Vi har allerede orienteret os lidt omkring det, du fortalte, da du gik i 9. klasse.</p> <p>Ligesom sidst kan det være, at nogle af spørgsmålene kan føles lidt 'store', så lad os bare tale det igennem sammen. Nogle gange handler det også om at tale sig varm, så sig endelig dine tanker højt. Det gør ikke noget, hvis det ikke altid lige hænger sammen. Der er ingen rigtige eller forkerte svar – vi er interesserede i at høre om dig, og hvad der rør sig i dit liv.</p> <p>Mulighed for at sige stop undervejs, ønske ikke at svare, ingen</p> <p>Længde: ca. 1 times varighed</p> <p>Interviewet optages</p> <p>Interviewet anonymiseres, der bliver brugt citater</p> <p>Spørgsmål?</p>
<p>Indledende baggrundsplysninger om den unge</p>	<p>Vil du starte med at fortælle lidt om dig selv?</p> <p>Hvor gammel er du, og hvad laver du ellers? (uddannelse, fritid, arbejde osv.)</p> <p>Hvor bor du? Bor du sammen med dine forældre? Hvad laver dine forældre?</p> <p>Hvad har dine uddannelsesveje været, siden du forlod 9. klasse? (<i>Spørg uddybende ind til, hvilken aktuel uddannelse, hvor langt den unge er. Vær obs på tidligere frafald, 10. klasse, efterskole m.m.</i>)</p> <p>Hvis arbejde/andet: <i>hvilke arbejdsopgaver, hvor længe den unge har arbejdet der osv. (vær obs på, hvorfor den unge valgte arbejde frem for ungdomsuddannelse, og om den unge har været i gang med uddannelse: Hvilke overvejelser lagde du i valget mellem gymnasial uddannelse, erhvervsuddannelse, sabbat, arbejde eller andet?)</i></p> <p>Hvordan går du så til det her med uddannelse/arbejdsliv/sabbatår? Har du en detaljeret plan, eller tager du det hele lidt mere, som det kommer?</p>
<p>Nuværende uddannelse og trivsel</p> <p><i>OBS! Spørgsmålene tilpasses efter, om den unge er i</i></p>	<p>2. Hvad synes du om: (ungdomsuddannelse, nuværende beskæftigelse/aktivitet mv.)?/Vil du prøve at fortælle lidt mere om ...</p> <p>Hvordan går det i forhold til det faglige/på jobbet? Er der nogle fag/nogle arbejdsopgaver, som du er særlig glad for og er god til?/Hvordan synes du, at du ligger fagligt i forhold til dine skolekammerater?</p> <p>Hvad med dine lærere, er der nogle, som du er særlig glad for?</p>

Tema	Eksempler på spørgsmål
<p><i>uddannelse eller i beskæftigelse</i></p>	<p>Hvad med det sociale – har du nogle gode venner/kollegaer?</p> <p>Synes du, det har været/er nemt/svært at navigere i/finde ud af, hvad der er muligt i uddannelsessystemet?</p> <p>X. Har du noget fritidsjob? Hvad lærer fritidsjobbet dig om det at have et arbejde? Hvordan spiller dit fritidsjob ind på dine tanker om videre uddannelse og fremtidigt arbejde?</p>
<p>Forventninger til uddannelse</p>	<p>3. Kan du fortælle mig lidt om, hvad du forventer, at du skal efter (gymnasiet, erhvervsuddannelse, etc.)? Og hvorfor? (obs på dem, der ikke skal tage mere uddannelse)</p> <p>a. Hvad og hvem har haft indflydelse på dine forventninger? (familie, personer, begivenheder, serier, bøger, m.m.)</p> <p>b. Hvad forbinder du med den uddannelse/jobtype?</p> <p>c. Hvornår besluttede du dig/begyndte du at tænke over den uddannelse/det arbejde? Kan du huske en bestemt episode/samtale?</p> <p>(Hvis i beskæftigelse) Tænker du, at du vil fortsætte i XX, eller skal du noget andet? Tænker du på, hvad der skal ske i dit arbejdsliv fremadrettet/efter lærlingetid?</p> <p>X. Forestiller du dig, at du skal have et sabbatår?</p> <p>a. Hvad vil du gerne have ud af det sabbatår?/ Hvad skal du blive klogere på?</p> <p>X. Kan du selv huske, hvad du svarede sidst, du blev spurgt? Hvad ville du gerne være dengang?</p> <p><i>(Interviewer nævner herefter, hvilke tanker den unge havde om uddannelse ved sidste interview)</i></p> <p><u>Spørgsmål, hvis ændring i forventninger</u></p> <p>3.1 Når du kigger tilbage på de sidste 3 år, hvad har så gjort, at du har skiftet mening om XX?</p> <p>Har du fået nogle nye interesser? Ny viden om uddannelsen, adgangskrav, fagligt niveau, etc., som gør, at du nu tænker anderledes?</p> <p>Hvorfor ikke uddanne sig som noget andet? <i>(Hvis i beskæftigelse)</i> Har du overvejet nogle uddannelser?</p> <p>Er du anderledes, end da du gik i 9.klasse? Hvordan/hvorfor ikke?</p> <p>Er det vigtigt for dig, at det er et trygt/sikkert valg, fx i forhold til arbejdsløshed, jobtydelighed?</p> <p>Er du i tvivl? Hvis ja: hvilke følelser ligger til grund for, at du er i tvivl?</p> <p>Hvorfor er du usikker?</p> <p><u>Spørgsmål, hvis ikke ændringer i forventninger</u></p> <p>3.2 Hvordan kan det være, at du stadig er sikker på, at det er det, som du gerne vil?</p> <p>Er der noget særligt, som har bekræftet dig i, at det er den rigtige vej for dig?</p> <p>Er der slet ikke noget, som har gjort dig lidt i tvivl? Hvad tænker dine venner/forældre om, at du forventer at tage den uddannelse/gå den vej?</p>

Tema	Eksempler på spørgsmål
	<p>Hvorfor ikke uddanne sig som/beskæftige sig med x, eller x...? (<i>spørge ind til noget, som er modsat det, som den unge forventer. Eksempelvis: Hvorfor ikke tage en erhvervsuddannelse, hvorfor ikke et andet arbejde?</i>)</p> <p>Er du anderledes, end da du gik i 9. klasse? Hvordan/hvorfor ikke?</p> <p>Er det vigtigt for dig, at det er et trygt/sikkert valg, fx i forhold til arbejdsløshed, jobtydelighed?</p> <p>Er du i tvivl? Hvis ja: hvilke følelser ligger til grund for, at du er i tvivl?</p> <p>Føler du dig ængstelig over at skulle træffe et valg, eller hvorfor er du usikker?</p> <p><i>Spørgsmål, hvis stadig i tvivl</i></p> <p>3.3 Hvordan kan det være, at du er i tvivl? Hvordan har du det med det?</p> <p>Er der noget gennem de sidste 3 år, som har fået dig til at tænke på, hvad du måske gerne vil eller er god til? Hvad tænker dine venner/forældre om, at du forventer at tage den uddannelse/gå den vej?</p> <p>Hvad tror du, at der skal til, for at du finder ud af, hvad du gerne vil?</p> <p>Synes du, at du er anderledes, end da du gik i 9. klasse? Hvordan/hvorfor ikke?</p> <p>Er det vigtigt for dig, at det er et trygt/sikkert valg, fx i forhold til arbejdsløshed, jobtydelighed? (obs. På evt. sammenhæng med forældres beskæftigelse)</p> <p>Er du i tvivl? Hvis ja: hvilke følelser ligger til grund for, at du er i tvivl?</p> <p>Føler du dig ængstelig over at skulle træffe et valg, eller hvorfor er du usikker?</p>
Specifikt til unge med erhvervsuddannelser	<p>X. Hvilke overvejelser har du gjort dig om at tage en erhvervsuddannelse?</p> <ol style="list-style-type: none"> Hvilke overvejelser har du gjort dig om de jobs, som du kan få efterfølgende? Hvad er dine erfaringer med (erhvervs)uddannelsen indtil nu? Hvordan har du oplevet det/hvilke erfaringer har du fået ved at være i praktik? Bliver du påvirket af fortællingen om, at "gymnasiale uddannelser er bedre" end erhvervsuddannelser?
Specifikt til unge, som ikke har fundet fodfæste i uddannelsessystemet (har fri år/arbejder)	<p>X. Hvordan har du det med ikke at være en del af uddannelsessystemet lige nu, ligesom en masse af dine venner er?</p> <ol style="list-style-type: none"> Har du nogle udfordringer/bekymringer i forhold til ikke at være i gang med en ungdomsuddannelse? Hvilke tanker gør du dig om dine uddannelsesveje indtil nu? Tror du, at du kommer i gang med en uddannelse på et tidspunkt? Hvad skulle der til, før du kommer i gang? Hvilke erfaringer har du gjort dig i dit fri år? (ift. uddannelse, jobs, egen modenhed mm.)
Covid19 og dets betydning for de unges uddannelses-tanker	<p>4. Tror du, at corona har haft en betydning for dine idéer om uddannelse/arbejde?</p> <p>Hvordan var det at være hjemsendt under corona – gjorde du dig nogle særlige overvejelser i den periode omkring uddannelse/arbejde, og hvad du gerne vil?</p> <p>Tænker du, at corona har en betydning for din uddannelse eller arbejde på længere sigt?</p>

Tema	Eksempler på spørgsmål
	<p>Hvad syntes du om at være hjemme fra skole/arbejde under corona? (Kunne du stadig følge med i skolen, hyggede du dig med at være hjemme, eller var det svært?)</p>
<p>Forståelse af egen klasseposition i relation til venner/klassekammerater/forældre</p>	<p>5. Kan du fortælle noget om, hvad dine klassekammerater fra folkeskolen og dine venner laver? Hvorfor tænker du, at I har valgt at gå forskellige veje? Har deres valg om uddannelse (både ungdoms- og videregående) påvirket dit valg? Oplever du en særlig forventning til, at 'man uddanner sig'/finder arbejde i samfundet/blandt venner/forældre? Hvordan spejler du dig i det?</p> <p>6. Kan du fortælle noget om, hvad det har af betydning, at du har valgt samme/en anden vej end dine forældre? Har det været vigtigt, at du ville noget andet/det samme som dine forældre? Hvordan er samtalerne med dine forældre anderledes fra dem, du har med dine venner?</p>
<p>Tanker om det gode liv og drømme om fremtiden</p>	<p>7. Hvor ser du dig selv om 10 år? Hvad drømmer du om? (få malet et billede) Hvad tror du, at der vil ændre sig fra, hvor du er nu, til det liv du får med den uddannelse/job? (økonomi, materialiteter, livsstil, sociale relationer, familiedannelse, karriere, værdier) Drømmer du om, at der sker noget bestemt? Hvilket job har du? Er der noget, som du har ønsket at lave eller opleve, men hvor det bare ikke er endt sådan? Er der et form for succeskriterie for det gode liv for dig? Hvor tænker du, at du bor? Hvorfor?/Bliver du i lokalområdet, eller er du flyttet? Hvad med din familie? – Hvordan tænker du, at jeres forhold vil være fremover? Har du fået din egen familie? Og hvad hvis du skal prøve at tænke så stort, som du kunne, hvad drømmer du så om? Er det anderledes fra, hvor du <i>tror</i>, du er om 10 år?</p>
<p>Realiseringsprocessen og opbakning hjemmefra</p>	<p>8. Nu har vi talt om dine forventninger og drømme – hvad tænker du, at der skal der til, før de sker? Kan du prøve at beskrive, hvad der skal til, før du ender der, hvor du gerne vil være? (Har du en plan)</p> <p>9. Tænker du, at du får brug for noget hjælp undervejs? Er der nogen, som du kan søge vejledning eller hjælp hos? (forældre, søskende, venner, studievejledning, lærere mv.?) Hvad med dine forældre – støtter de dig, føler du, at de er interesserede i, hvad du skal fremover, og kan de guide dig?</p> <p>10. Hvor motiveret er du for de planer, som du har lagt?/Hvor sikker er du på, at det kommer til at ske?</p>
<p>Ungdomsliv og overgang til 'voksenlivet'</p>	<p>(Evt. Indledning; OK, her kommer en af de helt 'store' spørgsmål☺)</p> <p>11. Føler du dig generelt selvsikker? (Er du optimistisk, usikker, skal det hele nok gå, bekymret? Har du mod på det?) I forhold til uddannelse/arbejde, er der noget, som du er bekymret over der?</p>

Tema	Eksempler på spørgsmål
	<p>Tænker du, at det vil blive ved med at være sådan eller ændre sig, når du bliver ældre/voksen? Hvorfor?</p> <p>Er der noget, som gør dig særlig glad?</p>
<p>Afrunding og lidt information og videre proces</p>	<p>Vi tænker, at vi har stillet de spørgsmål, som vi gerne ville.</p> <p>12. Er der ellers noget, som du føler, vi ikke har spurgt ind til, og som du gerne vil fortælle?</p> <p>VIVEs forløbsundersøgelse: Du vil blive kontaktet igen om 3 år. Vi håber, at du har lyst til at deltage igen.</p> <p>Tusind tak for din tid!</p>

VIVÉ